

Obsah

Analýza šetření kariérového poradenství v SPC	4
Obecné vyhodnocení šetření způsobů a forem poskytování kariérového poradenství v SPC	4
Šetření bylo zaměřeno na tyto oblasti:.....	4
Personální a organizační zajištění kariérového poradenství	5
Forma spolupráce se školou, výchovným poradcem, školním psychologem aj.	7
Postupy a nástroje užívané při diagnostice zájmů, profesní orientace a motivace k výkonu	8
Užívané osobnostní dotazníky	9
Klíčová diagnostická oblast dle typu zdravotního postižení; diagnostické nástroje a metody	10
Role SPC v kariérovém poradenství	11
Co je, dle názoru pracovníků SPC, třeba zlepšit v kontextu kariérového poradenství	13
Typ diagnostického nástroje, jehož absence je v daném SPC počítována jako nejvíce problematická	15
Jaké diagnostické nástroje a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí.....	16
Nejčastěji využívané informační zdroje o studijních i pracovních příležitostech žáků se zdravotním postižením	16
Spolupráce s potenciálními zaměstnavateli, chráněnými dílnami, NNO (nevládní nezisková organizace), aj.....	17
ZÁVĚRY ŠETŘENÍ	19
Kariérové poradenství v SPC dle zaměření centra	21
Struktura druhé části analýzy	21
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	21
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	23
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC.....	23
Shrnutí a Závěry šetření	23
Další: Spolupráce s dalšími subjekty	23
Závěry šetření:	23
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na mentální postižení.....	24
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	24
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	25

Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na mentální postižení.....	26
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na kombinované vady	28
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	28
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	28
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na kombinované vady.....	29
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na tělesné postižení	31
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	31
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	31
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na tělesné postižení.....	32
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost a vady řeči	34
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	34
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	35
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost a vady řeči	35
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na sluchové postižení.....	37
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	37
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	37
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na sluchové postižení.....	38
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na zrakové postižení	40
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	40
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	40
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na zrakové postižení.....	41
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na PAS	43

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství.....	43
Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné).....	44
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na poruchy autistického spektra.....	45
Další	47
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství	47
Spolupráce s dalšími subjekty.....	49
ZÁVĚRY ŠETŘENÍ	50

Analýza šetření kariérového poradenství v SPC

V květnu a červnu 2011 byly rozeslány dotazníky do 113 SPC ve všech krajích ČR. Vyplněných se vrátilo 45 dotazníků. Vzhledem k rovnoměrnému rozložení všech kategorií odpovědí u všech otázek, lze i tento malý vzorek vyhodnotit jakožto relativně reprezentativní.

Dotazník se skládal z devíti otázek, které měly ještě variabilní množství podotázek, otázky byly otevřené, nicméně koncipované tak, aby bylo možno provést přehlednou kategorizaci jednotlivých odpovědí. Vzhledem k otevřenosti otázek, bylo možné u každé z nich odpovědět tak, že odpověď naplnila např. dvě či více kategorií, do nichž byly odpovědi tříděny. Tomu odpovídá i způsob vyhodnocení a uváděná procenta.

Dotazník postihoval četnost poskytování kariérového poradenství, organizaci a personální zajištění kariérového poradenství, spolupráci SPC s dalšími subjekty a zejména se zaměřoval na užívané diagnostické nástroje, představy pracovníků o roli SPC v kariérovém poradenství a na jejich reflexi specifik kariérového poradenství pro žáky se zdravotním postižením a také na reflexi klíčových nedostatků v této oblasti.

Na tuto analýzu by mělo navázat **vyhledání a popsání příkladů dobré praxe**. Budou oslovena ta SPC, která se kariérovému poradenství věnují ve větší míře, případně prokázaly hlubokou orientaci v problematice či popsaly formu kariérového poradenství a souvisejících činností, jež by mohla být inspirací i pro ostatní poradenská zařízení.

Obecné vyhodnocení šetření způsobů a forem poskytování kariérového poradenství v SPC

V této úvodní části jsou interpretovány výsledky šetření kariérového poradenství (dále jen KP) v SPC bez ohledu na zaměření SPC. Získaná data budou dále vyhodnocena i dle jednotlivých typů postižení žáků v péči SPC.

Šetření bylo zaměřeno na tyto oblasti:

- Personální a organizační zajištění kariérového poradenství v SPC
- Forma spolupráce se stávající školou žáka
- Nástroje užívané při diagnostice zájmů, profesní orientace a motivace k výkonu
- Užívané osobnostní dotazníky
- Klíčová diagnostická oblast dle typu zdravotního postižení; diagnostické nástroje a metody
- Role SPC v kariérovém poradenství
- Co je, dle názoru pracovníků SPC, třeba zlepšit v kontextu kariérového poradenství
- Typ libovolného diagnostického nástroje, jehož absence je v daném SPC pocíťována jako nejvíce problematická

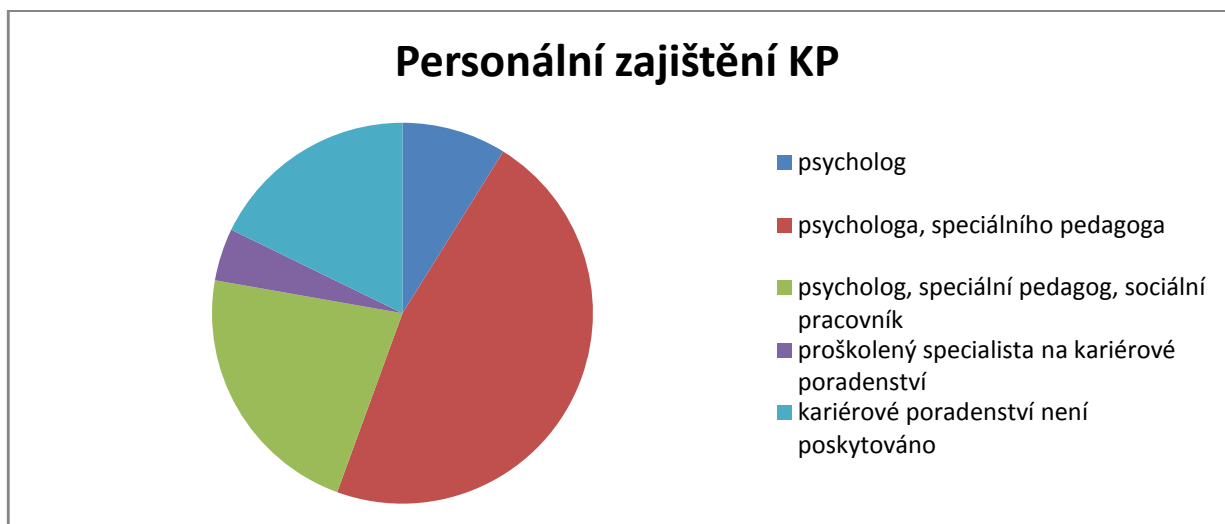
- Jaké diagnostické nástroje využívané specificky v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)
- Nejčastěji využívané informační zdroje o studijních i pracovních příležitostech žáků se zdravotním postižením
- Spolupráce s potenciálními zaměstnavateli, chráněnými dílnami, NNO, aj.

Personální a organizační zajištění kariérového poradenství

Většina SPC, alespoň v omezené formě, poskytuje svým klientům KP.

Ve většině případů je poskytováno kariérové poradenství odborným **týmem složeným z psychologa a speciálního pedagoga (46,6 %), případně psychologem, speciálním pedagogem a sociálním pracovníkem (22,2)**. Proškoleným pracovníkem specializovaným na kariérové poradenství disponují pouhá 2 SPC z analyzovaného vzorku SPC. S těmito odborníky a jejich mateřskými SPC bude spolupráce na tomto šetření pokračovat a budou vypracovány příklady dobré praxe, v nichž bude zohledněn i druh kvalifikace těchto proškolených odborníků a jejich vzdělání.

Obrázek 1

Kariérovému poradenství se ani v redukované a minimální podobě nevěnuje 17,7 % SPC, přičemž se většinou jedná o ta SPC, jejichž klientela je převážně v předškolním věku, případně o SPC, jejichž klienty jsou žáci s hlubším mentálním postižením a kombinovanými vadami, kteří po ukončení základní školní docházky pokračují ve vzdělávání na praktické škole jedno- či dvouleté.

V následujících částech analýzy jsou zohledňována jen ta SPC, která se KP alespoň v minimálním rozsahu věnují.

Kariérové poradenství je v SPC poskytováno nejčastěji formou **individuální konzultace (45 %)**, která zohledňuje zprávy z dřívějších vyšetření, výstupy ze školy, školní úspěšnost a doporučení výchovného poradce. V individuálních konzultacích se pracovníci SPC především zaměřují na nalezení a doporučení vhodného oboru odpovídajícího zájmu žáka, jeho schopnostem a dovednostem,

samozřejmě vzhledem k oborům, které jsou v daném regionu vyučovány. Konzultace probíhají s dítětem i s jeho zákonnými zástupci. Jsou v nich představeny možnosti dalšího studia vzhledem k nabídce oborů v regionu i vzhledem k možnostem pozdějšího uplatnění, zohledňují možnosti dítěte a usilují o poskytnutí informací dítěti i zákonnému zástupci o možnostech další kariérní dráhy. Míra komplexity těchto konzultací se liší mezi jednotlivými SPC a většinou závisí na dostatečném personálním obsazení SPC i na zkušenosti pracovníků.

Poměrně často se provádí KP na základě výstupů z diagnostických vyšetření (41 %), které dávají přehled o možnostech daného dítěte vzhledem k jeho intelektu, k motorice, k manuálním dovednostem a dalším dílčím schopnostem a dovednostem. Na základě toho je dáno dítěti a zákonným zástupcům základní doporučení, jaké zaměření je vhodné a pro dítě zvládnutelné vzhledem k jeho postižení.

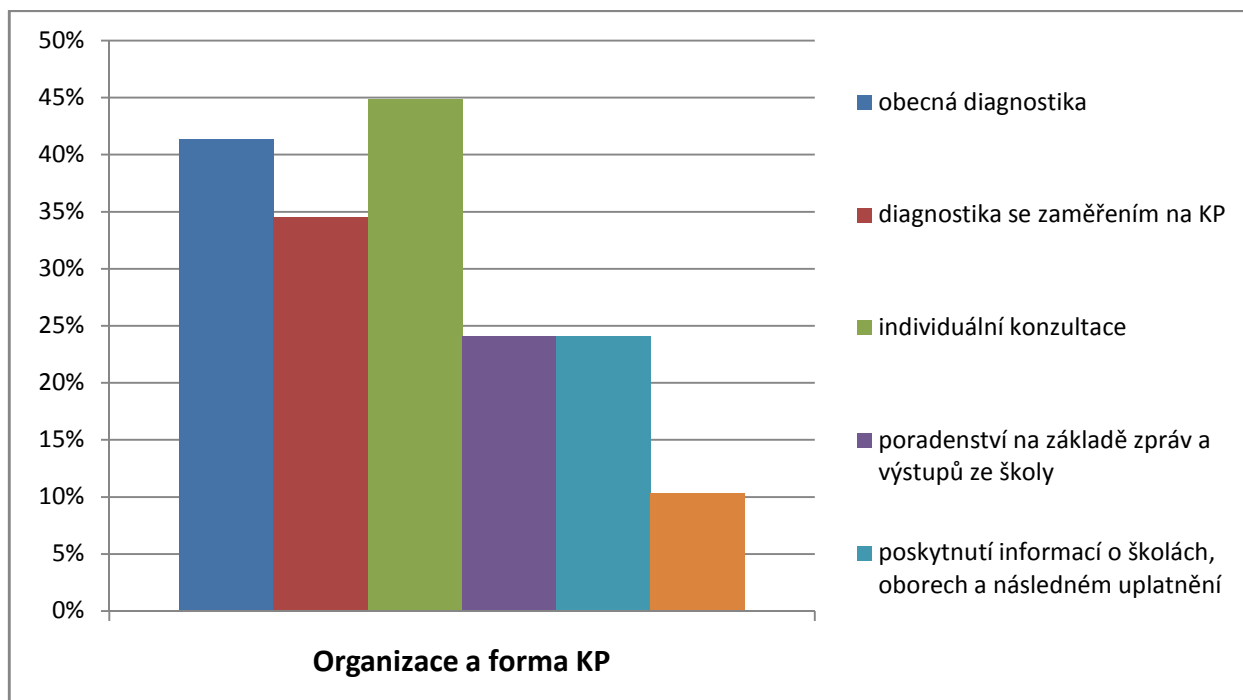
Některá SPC (34,5 %) provádí i **diagnostiku specifickou pro KP**. Tato SPC využívají hojně dotazníky zájmů, profesní orientace aj. KP poskytované těmito SPC většinou odpovídá výše popsané individuální konzultaci, avšak zohledňuje i výsledky z výše zmíněných testů.

Některá SPC (24 %) pak fungují jako jakýsi prostředník výchovného poradce a rodiny, respektive doplňují v rámci konzultace doporučení výchovného poradce o informace, jakým způsobem je zvolená profesní dráha kompatibilní s postižením dítěte, jaká hrozí úskalí a jaká specifika bude další vzdělávání mít vzhledem k postižení dítěte.

Stejný podíl SPC (24 %) usiluje zejména o zprostředkování informací o dostupných oborech a prognóze následného uplatnění dítěte na pracovním trhu. Tato SPC se snaží informovat i tom, jaké podmínky na případné střední škole jsou pro žáky s postižením.

Zbývajících 10,3 % SPC poskytuje kariérové poradenství výjimečně a nemá tak jasně stanovenou formu organizace KP, spíše reaguje na aktuální potřeby klienta a jeho rodiny.

Obrázek 2

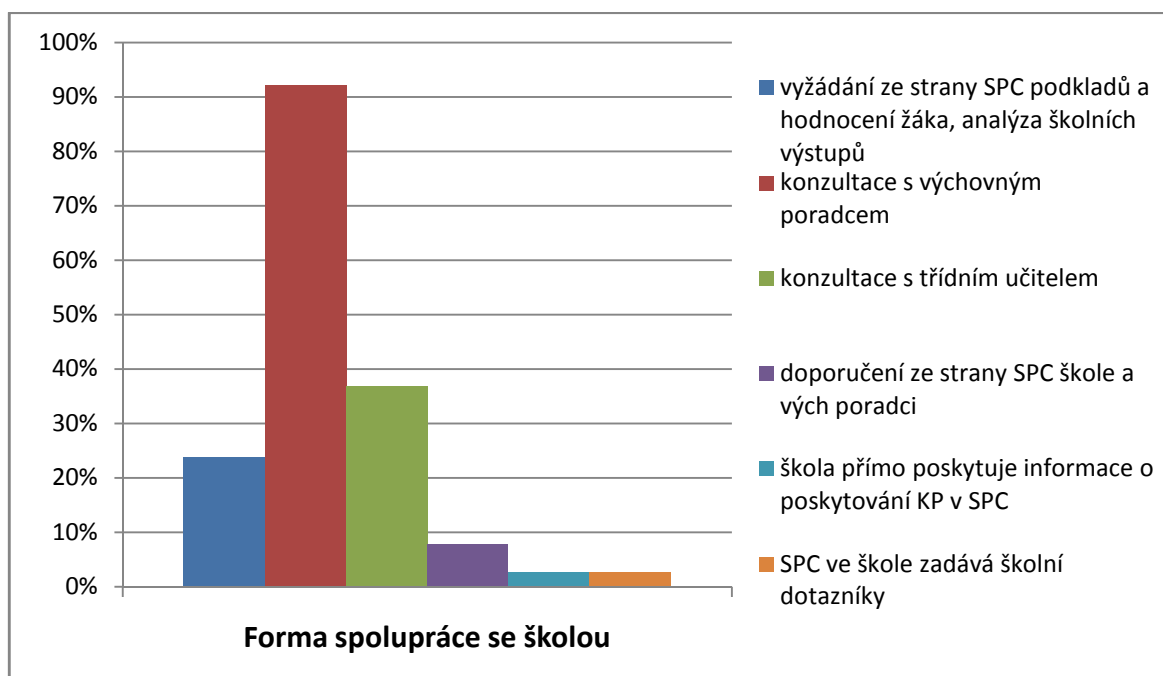

Forma spolupráce se školou, výchovným poradcem, školním psychologem aj.

Všechna SPC, která se věnují KP a zaslala vyplněné dotazníky, spolupracují se školou, kde je žák vzděláván. Nejběžnější formou spolupráce v oblasti KP se školou je **konzultace s výchovným poradcem** (92,1 %). Nejčastěji se jedná o konzultace telefonické týkající se konkrétního žáka, který využívá služeb SPC v oblasti KP. Některá SPC a školy mají také zavedenou praxi koordinačních a konzultačních schůzek s výchovnými poradci, které se realizují obvykle 1 – 2 krát ročně.

Poměrně často SPC v souvislosti s KP **konzultují s třídními učiteli svých klientů** (36,8 %). Některá SPC (23,7 %) využívají možnosti vyžádání si od školy hodnocení žáka v oblastech, jež jsou klíčové, případně získávají od škol další podklady umožňující analýzu odhalující nejen žákovi znalosti a schopnosti, ale i pracovní návyky, míru motivace, zájem o vzdělání aj. Tyto podklady jsou pak zahrnuty v celkové anamnéze žáka a zohledněny v KP.

Obrázek 3

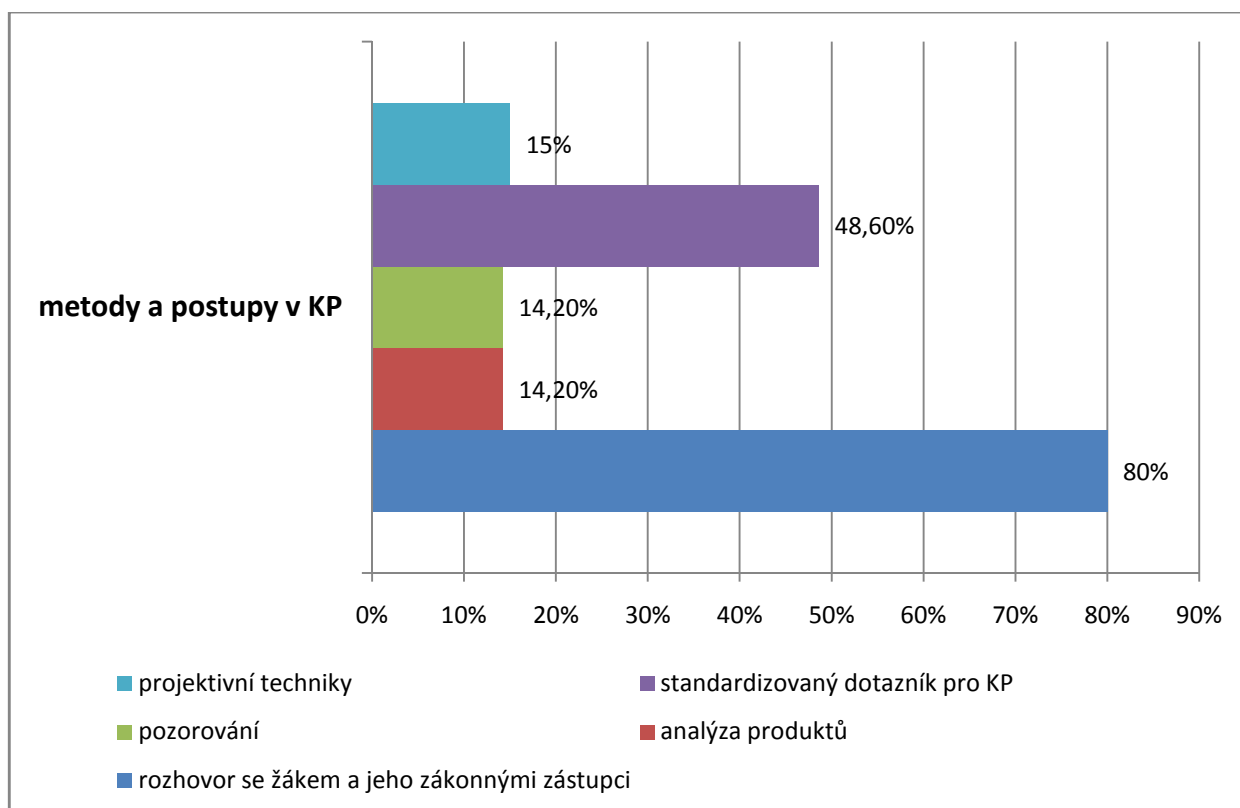
Nejtěsnější spolupráci se školou mají SPC s tou školou, při níž jsou zřizovaná. O žácích dané školy tak mají nejzvěrubnější informace týkající se jejich školního chování i prospěchu. S ostatními školami spolupráce také probíhá, ale je spíše méně intenzivní, jak ukazuje výše umístěný graf a jemu předchůdný komentář. Některá SPC mají navázány i bližší vztahy se školami sekundárního školství, díky kterým mohou konzultovat možnosti svého klienta ke studiu na zvolené škole.

Postupy a nástroje užívané při diagnostice zájmů, profesní orientace a motivace k výkonu

V první části této otázky byly obecně zjišťovány klíčové postupy aplikované v rámci KP v SPC. Jako nejčastěji užívané se ukázaly: **rozhovor se žákem a jeho zákonnými zástupci** (80 %), **standardizované dotazníky a nástroje** (48,6 %) a také **projektivní techniky** (15 %). Na základě poznatků získaných z dalších otázek v rámci tohoto šetření se ukazuje, že projektivní techniky jsou užívány častěji, nežli v uvedených 15 %. To je dáno tím, že v této otázce pracovníci SPC specifikovali ty metody a postupy, které využívají nejintenzivněji a považují je za nejvíce směrodatné pro kariérové poradenství. Projektivní techniky tak zřejmě s výjimkou zde uvedených 15 % zřejmě nepovažují za tolik směrodatné a klíčové, nýbrž je spíše užívají jako doplněk k jiným metodám.

Četnost zastoupení jednotlivých metod je uvedena v níže připojeném grafu.

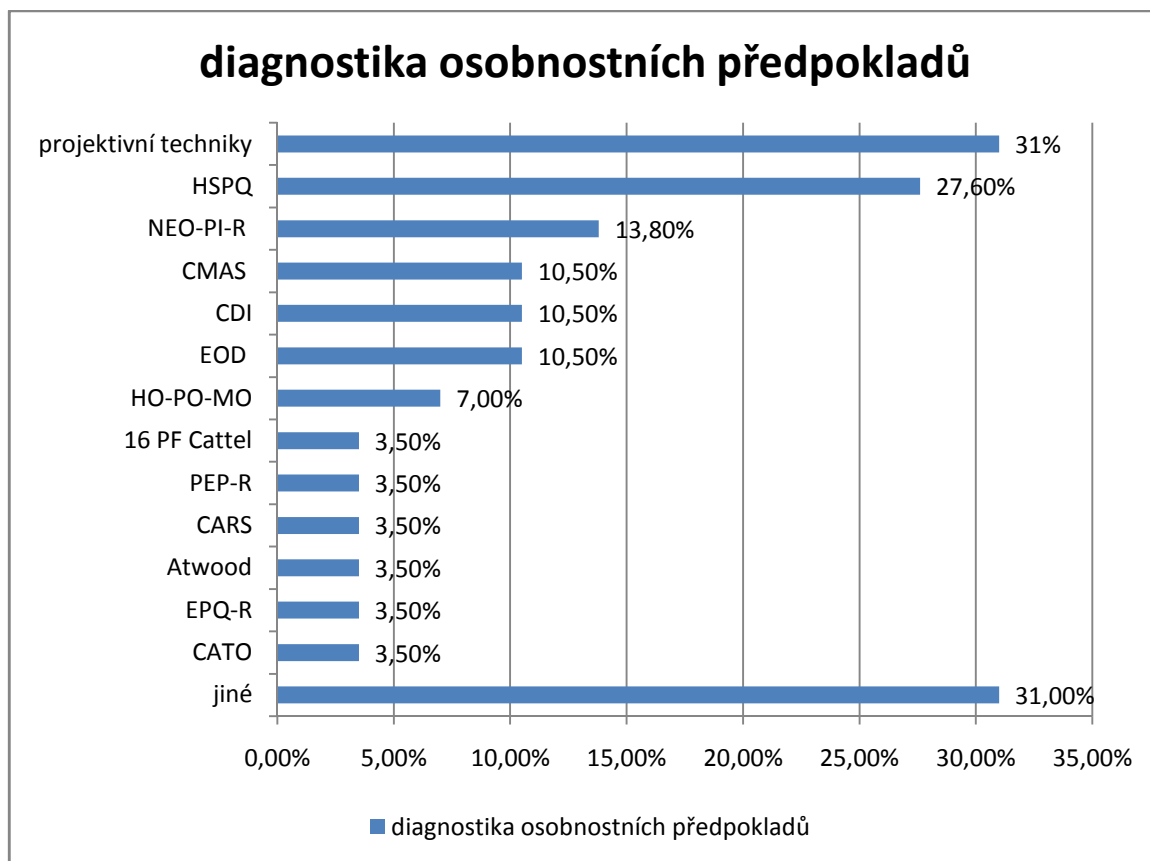
Obrázek 4

Užívané osobnostní dotazníky

Níže je graficky zobrazeno, které osobnostní dotazníky, testy zaměřené na psychické procesy, případně další metody zaměřené na posouzení osobnostních předpokladů dítěte, jsou v praxi KP v SPC používány nejčastěji.

Obrázek 5

Nejčastěji užívané nástroje pro posouzení osobnostních předpokladů a rysů jsou B-JEPI (Osobnostní dotazník pro děti) (38 %) a HSPQ (High School Personality Questionnaire) (34,5 %). Často jsou používány i projektivní techniky (31 %), nejčastěji pak Baumtest a Test kresby lidské postavy či projektivní interview. V kategorii jiné je zařazena celá škála nejrůznějších osobnostních testů a dotazníků, které se v odpovědích vyskytovaly zřídka např.: IHAVEZ, SPS, Lüscherova diagnostika aj.

Využívány jsou také nástroje pro diagnostiku depresivity (CDI, Sebeuposuzovací škála dětské depresivity) (10,5 %) či úzkosti a úzkostných poruch u dětí (CMAS, Škála zjevné úzkosti pro děti) (10,5 %).

Míra užívání osobnostních dotazníků a nástrojů pro diagnostiku osobnosti, jakož i konkrétní zvolené nástroj, se v SPC jeví jako relativně uspokojivá. Existují však SPC, která nemají k dispozici žádné z těchto nástrojů a jejichž situace je tak komplikovanější.

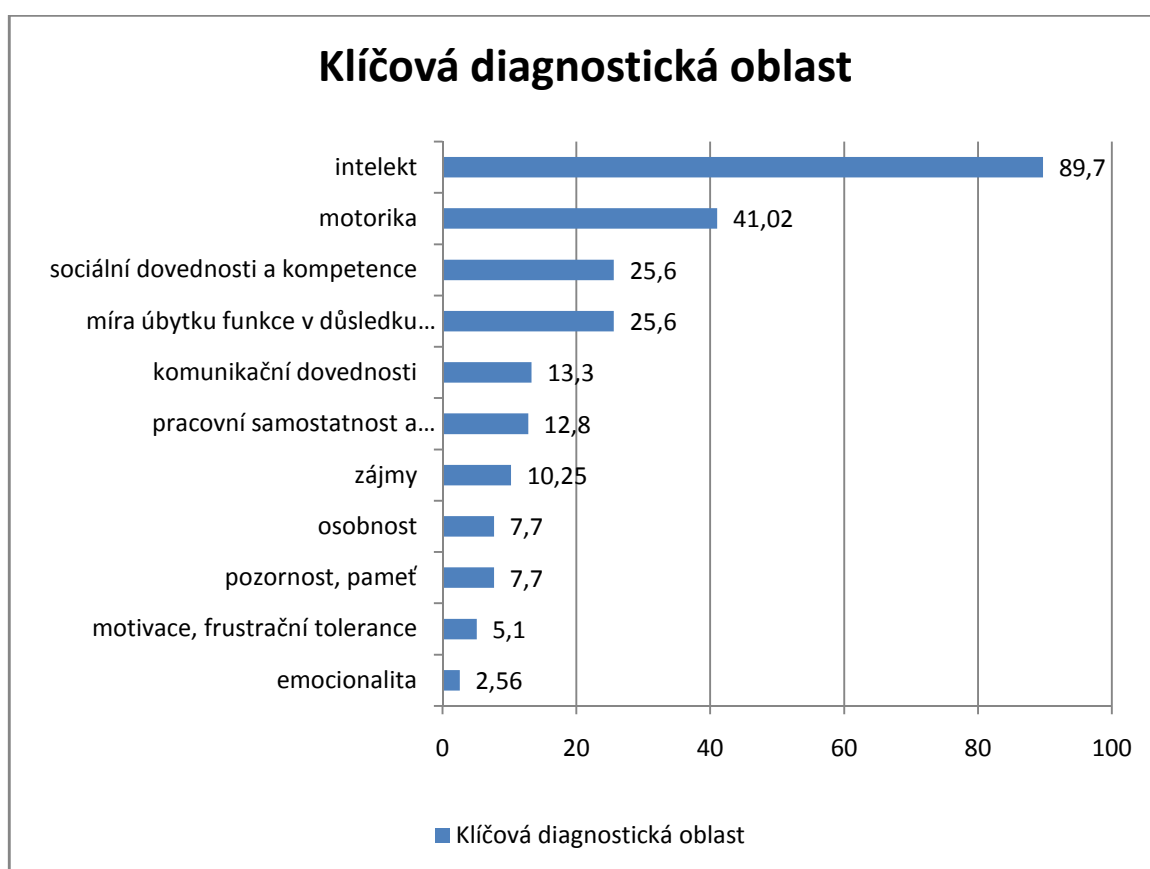
Tyto závěry analýzy by měly následovat kroky, které pomohou praxi kariérového poradenství v SPC. A to jak v oblasti dovybavení SPC diagnostickými nástroji, dalším vzdělávání pracovníků SPC,

tak i v oblasti legislativního ukotvení kariérového poradenství v rámci standardních činností SPC. (více viz. Závěry)

Klíčová diagnostická oblast dle typu zdravotního postižení; diagnostické nástroje a metody

Jak ukazuje níže připojený graf, jsou pro volbu profesní dráhy dle pracovníků SPC nejdůležitější intelektové schopnosti klienta (89,7 %). Toto zjištění jistě není překvapující, většího významu nabude v momentě, kdy bude porovnáno s důležitostí dalších oblastí v kontextu specializace jednotlivých SPC. Tato data budou zpracována v druhé části analýzy.

Obrázek 6

Dalšími nejdůležitějšími diagnostickými oblastmi dle potřeb kariérového poradenství jsou: motorické dovednosti (41,02 %), sociální dovednosti a kompetence (25,6 %) a samozřejmě míra úbytku funkce, která je postižena (25,6 %). Toto jsou jakési jasné „tvrdé“ ukazatele základních předpokladů možností dítěte, které vytyčují limity a mantinely pro volbu studijního oboru a další profesní dráhy.

Ostatní ukazatele jsou zastoupeny řídčeji, nikoli z toho důvodu, že by je pracovníci SPC přehlíželi, ale spíše proto, že poskytují jen jistá vodítka, na nichž se může zakládat doporučení pro preferenci oboru v rámci hranic, jež načrtli ukazatele tvrdé.

Role SPC v kariérovém poradenství

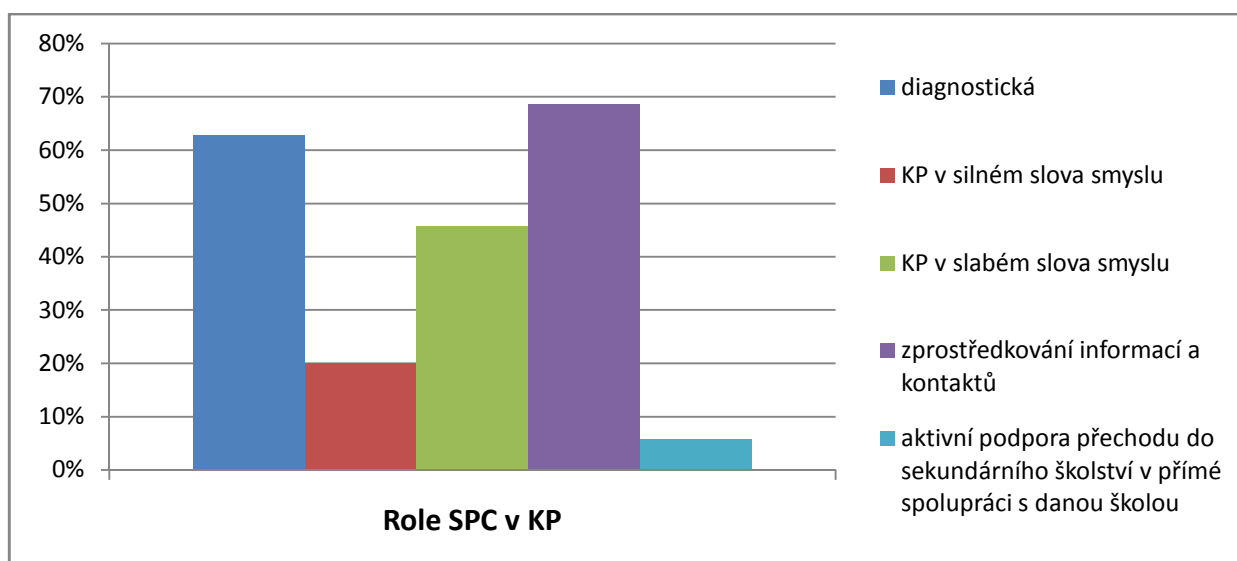
Zjišťován byl také názor pracovníků SPC na to, jako roli by měla v ideálním případě SPC sehrávat v oblasti kariérového poradenství.

Jako klíčovou aktivitu v rámci KP shledali pracovníci SPC samozřejmě **diagnostiku** (62,8 %) žáka, která buď může být podkladem pro další intervenci a činnost v rámci KP, nebo sama o sobě dá informace o schopnostech a tak i možnostech dítěte bez nutnosti dalších kroků specifických pro KP.

Značná část pracovníků SPC se domnívá, že důležitou úlohou SPC je i **předávání informací o školách a oborech**, jimi nabízených oborech a možnostech studia pro žáky se zdravotním postižením a informací o možnostech následného uplatnění na trhu práce. Dále pak považovali za podstatné i zprostředkování kontaktů jak na dané školy.

V této souvislosti si také SPC často stěžovala, jak bude podrobněji ukázáno níže (viz kap. „Co je, dle názoru pracovníků SPC, třeba zlepšit v kontextu KP“), že nemají k dispozici dostatek informací o nabízených oborech. Vědí sice, jaké obory jsou vypisovány a jaké jsou požadavky zvolené profese, nicméně jim chybí explicitně vyjádřené požadavky škol (např. na tělesnou zdatnost aj.) i přehled klíčových předpokladů pro studium daného oboru.

Obrázek 7

Téměř polovina SPC (45,7 %) se domnívá, že by KP mělo být součástí jejich agendy alespoň okrajově. V souvislosti s nimi hovořím o KP v slabém smyslu, čímž je míněno, že tato SPC sice považují KP za podstatné, nicméně se mu hodlají věnovat spíše okrajově, na základě individuální žádosti. Při KP v slabém smyslu vychází pracovníci SPC z výsledků vyšetření v rámci obecné diagnostiky, spíše neužívají speciální nástroje a testy pro zjišťování profesní orientace, hierarchie zájmů a hodnot apod. Svou úlohu spatřují v roli konzultantů, kteří na základě anamnézy konzultují rodiče a žákem zvolený vzdělávací směr či obor, upozorňují je na případné překážky aj.

Oproti tomu 20 % SPC věří, že KP by mělo být nedílnou součástí jejich agendy, nikoli tedy jen okrajovou záležitostí, a chtějí tak poskytovat KP v silném smyslu. Spojením KP v silném smyslu označují tu činnost v této oblasti, která je stabilní součástí agendy SPC a která vychází z používání speciálních testů a dotazníků, projektivních interview, podrobné obeznámenosti s možnostmi

vzdělávání a následného pracovního uplatnění v regionu i mimo něj, ze spolupráce s ÚP a dalšími subjekty a která nabízí žákům a jejich zákonným zástupcům úzce specializované konzultace na téma KP.

SPC zastávající obě výše popsané pozice se nicméně shodují v tom, že SPC by mělo sehrávat úlohu konzultanta v oblasti volby vzdělávací i profesní cesty žáka. Panuje shoda i v tom, že žáci se zdravotním postižením by pro službu KP neměli být pouze posíláni do PPP¹, protože v některých případech je dlouhodobá znalost žáka, jeho vývoje i školní úspěšnosti klíčová pro KP. Tuto znalost SPC, u nichž je žák dlouhodobě veden, mají a mohou tak zaručit individuální přístup k žákovi, jelikož s ním i s jeho rodinou spolupracují dlouhodobě. Dalším faktorem posilujícím roli SPC v KP je fakt, že mnohé nástroje užívané v PPP nejsou použitelné pro některé typy postižení, zejména postižení smyslových a postižení mentálního. Totéž úskalí platí i pro práci výchovných poradců, pro které, zvláště v případě dítěte integrovaného v běžné škole, může být obtížné poskytovat KP vzhledem k postižení žáka, s nímž nemusí vždy mít dostatečnou zkušenost.

Velice potěšujícím zjištěním, které vyplývá z této analýzy je fakt, že SPC se shodují i v nedirektivním přístupu ke kariérovému poradenství. Respektují tak aktuální trendy a poznatky akcentující myšlenku celoživotního vzdělávání a pružnosti, jakož i odpovědnosti klienta a jeho zákonných zástupců. SPC tedy v oblasti KP „neradí“, ale spíše obeznamují žáka a jeho zákonné zástupce s aktuálními možnostmi vzdělávání a uplatnění, anamnézou i výhledem na budoucí uplatnění.

¹ Odesílání zájemců o kariérové poradenství do PPP jako běžnou praxi uvedla sice jen 2 SPC, avšak lze soudit, že v některých SPC, která nezaslala vyhotovené dotazníky, bude toto praktikováno též. Tento postup se jeví jako problematické v kontextu níže uvedených argumentů vysvětlujících důležitost role SPC v KP.

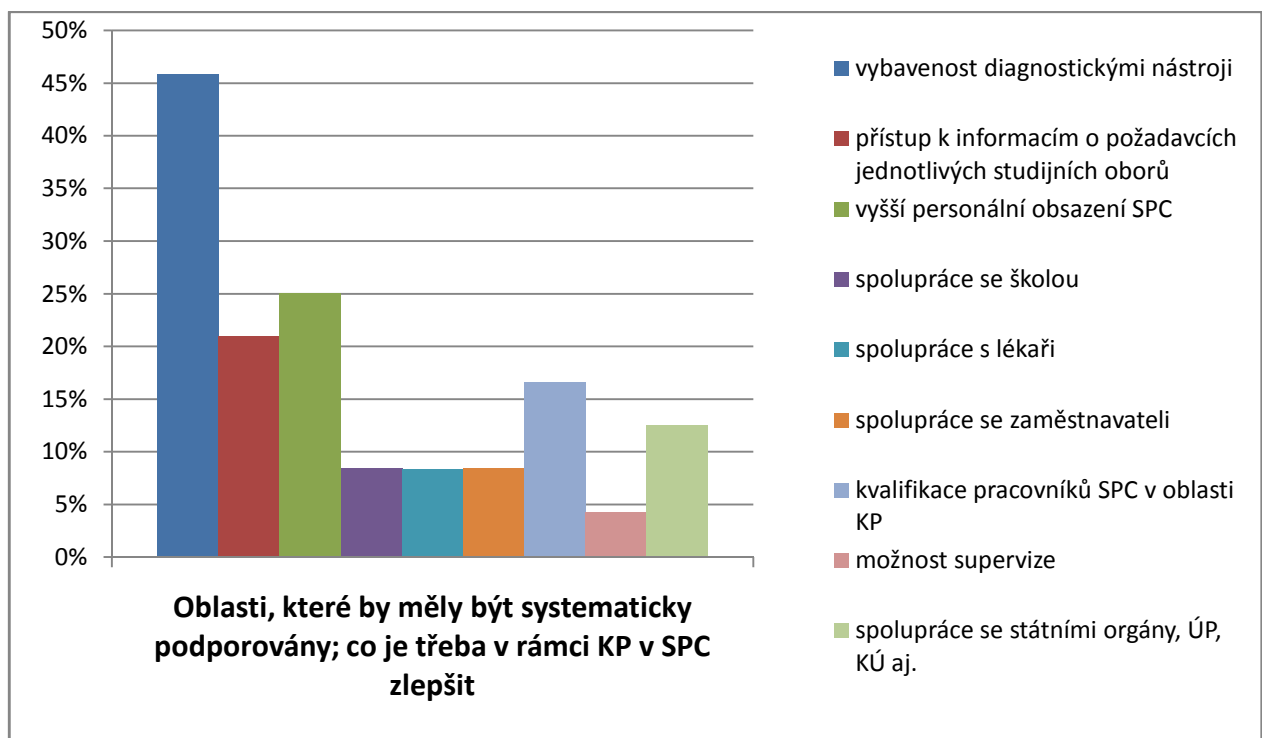
Co je, dle názoru pracovníků SPC, třeba zlepšit v kontextu kariérového poradenství

Za největší problém, který komplikuje práci v SPC je **nedostatek kvalitních a aktuálních diagnostických nástrojů (45,8 %)**. Toto zjištění platí nejen pro oblast KP, ale charakterizuje obecně největší problém SPC. Nicméně toto šetření ukázalo, že vybavenost diagnostickými nástroji se do značné míry mezi jednotlivými SPC liší – některá nemají k dispozici žádné nástroje speciálně určené pro kariérové poradenství, jiná SPC pak mají k dispozici i více nástrojů pro diagnostiku v rámci KP.

Platí však, že nedostatek kvalitních, přesných, aktuálních a na administraci nenáročných nástrojů znatelně komplikuje diagnostickou a následně i poradenskou činnost v SPC, vede k nižší efektivitě, kdy je na jednoho klienta nutný mnohem delší časový úsek. Pokračování v procesu zlepšování kvality služeb SPC podporou vybavování SPC pomocí diagnostických nástrojů nejen v oblasti KP by mělo být i nadále prioritou.

Dále v této analýze je uvedeno, které diagnostické nástroje pro KP jsou v SPC nejvíce postrádány. V části věnované SPC dle zaměření bude reflektováno i to, které nástroje, určené pro obecnou diagnostiku, nejvíce chybí v jednotlivých SPC.

Obrázek 8

Jako druhý největší problém bylo identifikováno **nízké personální zajištění činnosti SPC (25 %)**. Nedostatek kvalifikovaných pracovníků způsobuje delší čekací lhůty pro klienty a v souvislosti s KP snižuje kapacitu SPC, aby tuto službu poskytovalo. Problém nedostatečného personálního zajištění SPC také úzce souvisí s nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji. Neefektivní nástroje prodlužují dobu potřebnou k testování jednoho klienta, čímž klesá počet klientů, jimž se může SPC např. v horizontu měsíce věnovat – v kombinaci nedostatku personálu i kvalitních nástrojů posiluje problémy plynoucí z obou těchto faktorů.

Dalším problémem je, že personální nedostatky se týkají zejména profese psychologa. Jsou SPC, v nichž jejich psycholog nemá plný úvazek, ale např. jen úvazek 0,3. Toto se jeví jako velice problematické, jelikož většina diagnostických nástrojů, které jsou moderní, aktuální a vysoce kvalitní, je určena k administraci a interpretaci právě psychologem. Nástrojů pro speciální pedagogy, s jejichž profesí nesouvisí natolik významný personální nedostatek v SPC, je výrazně méně než těch pro psychology.

Je tedy zjevné, že problematiky personálního zajištění a kvality vybavenosti SPC diagnostickými nástroji, jakož i omezená nabídka nástrojů pro speciální pedagogy, spolu úzce souvisí a vzájemně posilují své negativní dopady.

Jako třetí nejvýznamnější bod, který ztěžuje aktivity SPC v oblasti kariérního poradenství, byla identifikována **nedostatečná informovanost o studijních oborech a jejich nárocích (20,9 %)**. Existují sice kvalitní a přehledné informace o jednotlivých oborech (např. www.infoabsolvent.cz), které dávají základní informace o uplatnění a profilu absolventa. Tyto informační servery a přehledy však nenabízí informace o uplatnitelnosti daného vzdělání v rámci regionu a, což je nejdůležitější, nepředstavují požadavky škol na své potenciální studenty v rámci nabízených oborů. Právě nedostatečná informovanost o jakýchsi základních předpokladech a kompetencích pro úspěšné studium daného oboru pracovníkům SPC chybí. Údajně se s tímž problémem potýkají i s nimi spolupracující výchovní poradci.

Bylo by **vhodné vypracovat v budoucnu určitý katalog klíčových kompetencí, schopností a předpokladů pro jednotlivé obory**, který by mohl být doplněn i specifickými požadavky a představami již konkrétních škol. Takovéto opatření by do značné míry zkvalitnilo práci poradenských pracovníků, navíc by i posílilo kompetenci a odpovědnost žáků a jejich zákonných zástupců za volbu vlastní vzdělávací a profesní dráhy, čímž by bylo v souladu s aktuálními trendy v KP. Posílení těchto kompetencí a zpřehlednění nabídky i nároků odborného vzdělávání a vyšší informovanost o něm v době, kdy o odborné školství opadá zejména mezi intaktní populací zájem, mimo jiné i z důvodu, že si žáci neumí představit budoucí uplatnění a kompetence, jež u nich dané studium rozvine, by mohla pomoci podpořit zájem o odborné vzdělávání.

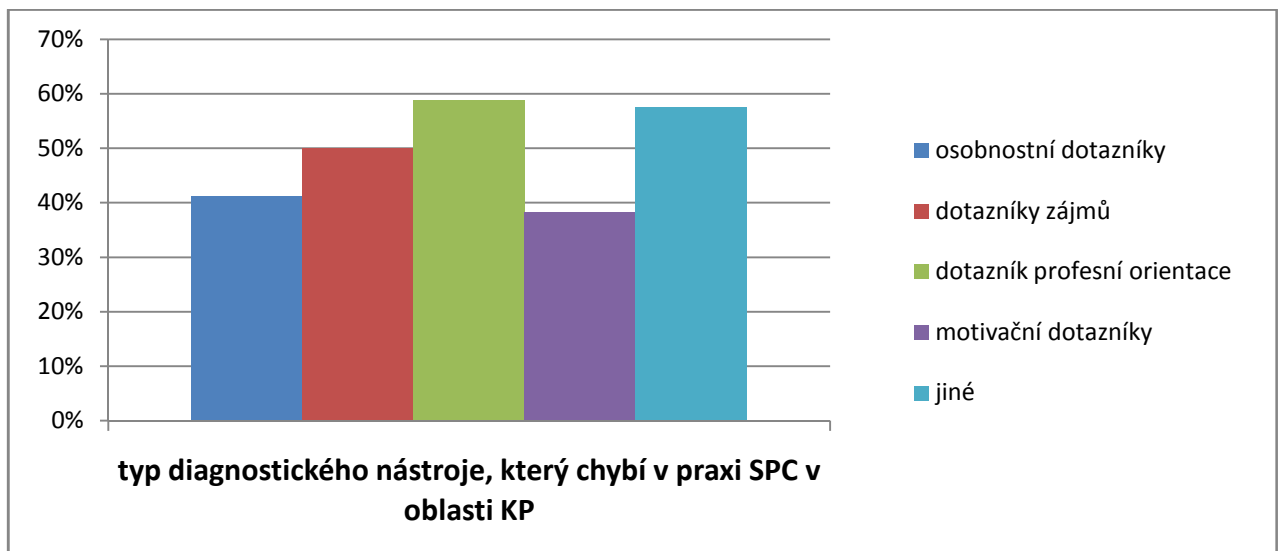
Dále pak pracovníci SPC projevili také zájem o **zvyšování kvalifikace v oblasti kariérového poradenství (16,6 %)**, o něž mají značný zájem. Toto téma by bylo vhodné rozpracovat v příkladech dobré praxe ve spolupráci s těmi SPC, která kvalifikovaného a proškoleného odborníka mezi svými pracovníky mají.

Typ diagnostického nástroje, jehož absence je v daném SPC pocítována jako nejvíce problematická

Dotazován byl nejprve typ nástroje, který je v praxi SPC v souvislosti s KP nejvíce postrádán.

Dále byla položena otázka, zda danému SPC chybí v jeho praxi v souvislosti KP nějaký nástroj z těchto kategorií: osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazník profesní orientace, motivační dotazníky a jiné. Nebylo zjišťováno konkrétně to, zda daný nástroj SPC má či nikoli, ale zda jej ve své praxi postrádá. Ve statistice množství SPC, jimž daný nástroj chybí, jsou tak uvedena pouze ta SPC, která daný nástroj nemají a zároveň jej považují za podstatný pro svou praxi v oblasti KP.

Obrázek 9

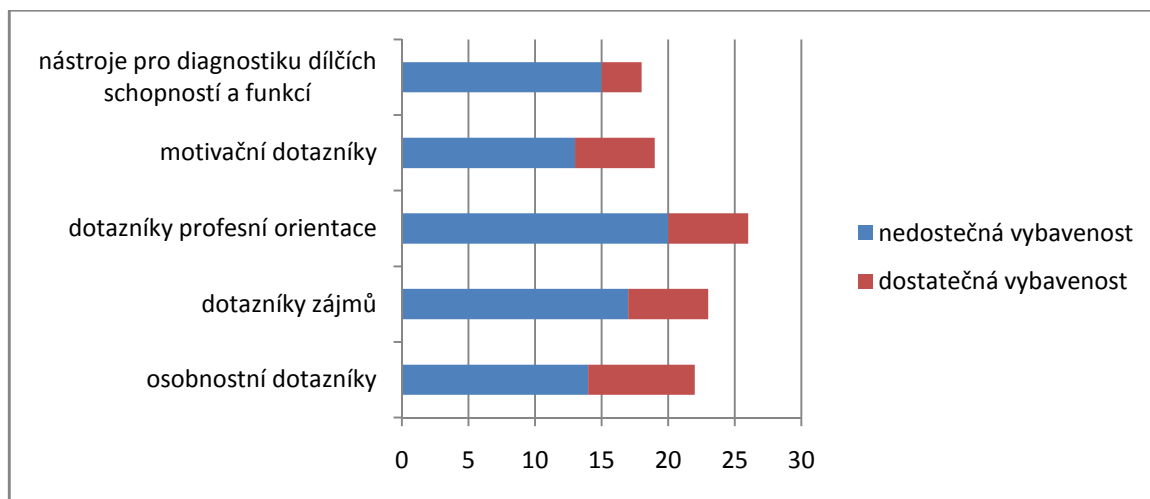

Z diagnostických nástrojů specifických pro oblast kariérového poradenství jsou v SPC nejvíce postrádány dotazníky profesní orientace. Do jejich nedostatku v praxi SPC se poměrně často promítá fakt, že mnohdy nejsou standardní dotazníky profesní orientace využitelné u jejich klientů vzhledem k jejich handicapu.

Zajímavý je také poměr mezi SPC reflektujícími vybavenost těmito nástroji jako dostačující a těmi, jež ji spatřují jako nedostatečnou (viz Obrázek 10).

Výrazné nedostatky byly shledány i ve vybavenosti dotazníky zájmů, byť toto není až tolik problematické. Většina SPC při KP vychází z dlouhodobé znalosti klienta a jeho rodiny, tudíž má i jistou znalost jeho zájmů i hodnotových orientací. Nicméně tento kvalitativní přístup vzešlý z dlouhodobého pozorování a rozhovorů s klientem a rodinou s sebou nese jisté nedostatky. Nezakládá normy pro komparaci s intaktní skupinou a může podléhat zkreslení, pokud se klient i rodina prezentují v ideálnějším světle. Navíc neposkytuje prokazatelná data, jež by mohla seriózně vstupovat do diagnostického a poradenského procesu. Ideální stav by v praxi SPC kombinoval kvantitativní přístup založený na využití standardizovaného nástroje a postup kvalitativní, v němž by se odrazilo pozorování a rozhovory. I přes jisté obtíže je totiž dlouhodobá znalost klienta i jeho rodinného prostředí velkou výhodou pracovníků v SPC, která jim skýtá nejen dostatek informací, ale i kritický pohled a schopnost hodnotit dosavadní vývoj klienta a změny v něm.

Obrázek 10

SPC také postrádají některé diagnostické nástroje pro diagnostiku specifických dílčích schopností a funkcí, které většinou primárně souvisí nebo jsou sekundárním důsledkem postižení. Jedná se o nástroje zaměřené na konkrétní diagnostické oblasti, které mohou dát výpověď v kontextu studijních předpokladů a pracovních schopností. Vzhledem k tomu, že se požadavky na tyto nástroje různí dle zaměření SPC, bude tato problematika rozpracována v druhé části analýzy.

V otázce vybavenosti SPC osobnostními a motivačními dotazníky také převládalo hodnocení, že jsou SPC vybavena nedostatečně. Nicméně absence těchto nástrojů není vnímána jako tolik zásadní a problematická, jako tomu bylo u třech výše popsaných typů diagnostických nástrojů.

Jaké diagnostické nástroje a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí

Vedle výše uvedených nástrojů specifických pro účely kariérového poradenství byla reflektována jako problematická také absence některých dalších diagnostických nástrojů

Nejčastěji byly postrádány mutace různých diagnostických nástrojů pro konkrétní typ postižení. Jejich nedostatkem jsou pracovníci SPC nuceni užívat dostupné nástroje a uzpůsobovat např. způsob jejich administrace nárokům postižení svého klienta. Tato situace je však většinou řešitelná, výraznější problémy bývají u klientů s mentálním postižením (více viz druhá část analýzy).

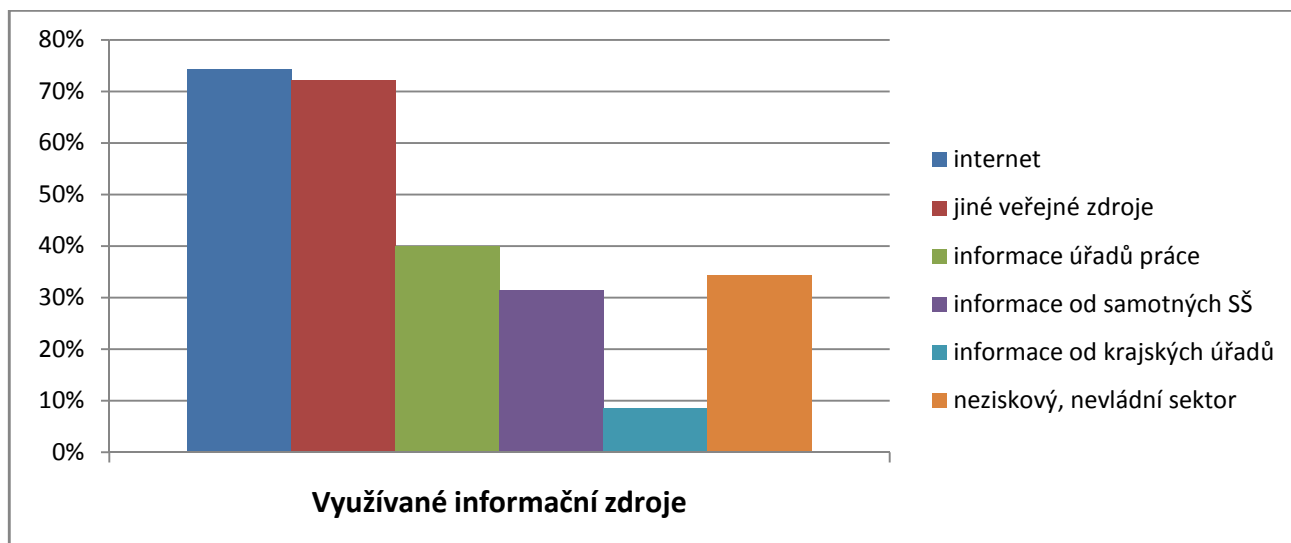
Hojně byl také poptáván inteligenční škála pro dospělé populaci, konkrétně WAIS III. (Wechslerova inteligenční škála pro dospělé, Testcentrum Hogrefe).

Nejčastěji využívané informační zdroje o studijních i pracovních příležitostech žáků se zdravotním postižením

SPC jako zdroj informací o nabízených oborech studia, profilu absolventů aj. využívají nejčastěji **internet** (74,3 %). Frekventovaně využívané jsou i **další veřejné informační zdroje** (72,1 %), jako jsou různé informační brožury, letáky škol, veletrhy vzdělávání, periodika pro pedagogy aj. SPC také v poměrně rozsáhlé **míře spolupracují či alespoň získávají informace od úřadů práce (40 %)**, od samotných středních škol (31,4 %) či **od subjektů nevládního sektoru** (34,3 %), mezi něž patří

rozhličné organizace zabývající se zaměstnáváním lidí se zdravotním postižením a problematikou rovnosti na trhu práce, neziskové subjekty provozující denní stacionáře, chráněné dílny aj.

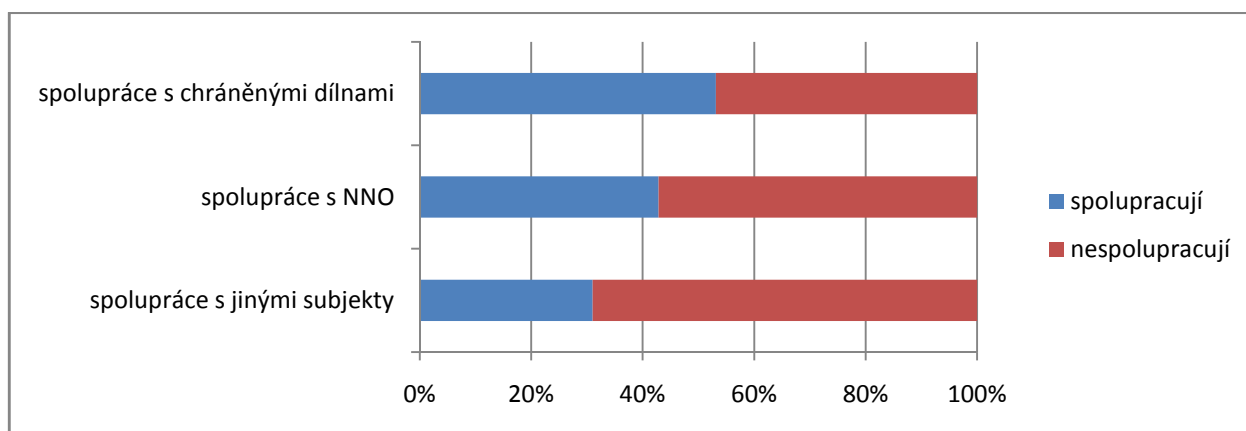
Obrázek 11

Spolupráce s potenciálními zaměstnavateli, chráněnými dílnami, NNO (nevládní nezisková organizace), aj.

Nejvíce je rozšířená spolupráce s chráněnými dílnami, s nimiž má navázanou určitou formu spolupráce polovina SPC. Rozsah této spolupráce se různí, někdy spočívá v pouhém informování klientů a zákonných zástupců o existenci chráněné dílny, jindy kontakt aktivně zprostředkovávají, v jiných případech vstupují přímo do procesu začlenění klienta do programu chráněné dílny apod. Užší spolupráce mezi SPC a chráněnými dílnami můžeme nalézt tam, kde obě pracoviště sídlí ve stejném městě, nebo úzce spolupracují se stejnou školou či denním stacionářem.

Obrázek 12

V oblasti zaměstnávání klientů SPC je spolupráce s nevládními neziskovými organizacemi méně časté, než v případě získávání informací o možnostech studia a následného hypotetického uplatnění. Podobně i spolupráce s dalšími subjekty, jako jsou státní instituce, ale i soukromí

podnikatelé, větší podniky apod., je poměrně málo rozšířená. Nejčastěji bývá v této kategorii spolupracováno s úřady práce, přičemž například Úřad práce v Ostravě má přímo vyčleněného pracovníka, který se specializuje na podporu jedinců se zdravotním postižením při vstupu na trh práce.

ZÁVĚRY ŠETŘENÍ

Kariérové poradenství v SPC se ukázalo jako významná činnost, v níž je role SPC nezastupitelná. A to zejména z těchto důvodů:

- SPC dokážou efektivně pracovat, diagnostikovat a komunikovat s dítětem s daným typem postižení.
- Pracovníci SPC sledují daného žáka dlouhodobě, znají jeho vývoj, anamnézu, úspěchy, problémy. Jsou obeznámeni s diagnózou a mohou tak komplexně posoudit možnosti a omezení žáka.
- Díky dlouhodobé spolupráci funguje většinou mezi SPC, žákem a jeho rodinou/zákonnými zástupci alespoň elementární důvěra.
- Znají se s pracovníky školy, do níž dítě dochází, a mají od nich zpětnou vazbu díky tomu, že SPC se podílí na doporučeních pro IVP a metody práce s dítětem.

Vzhledem k těmto faktorům a zjištěním popsaným v analýze by bylo vhodné explicitně zařadit kariérové poradenství do standardních činností SPC (vyhláška 72/2005 Sb.), vedle činností jako je diagnostika, poskytování poradenských služeb (zde by mělo být KP jasně zmíněno), poskytování speciálně-pedagogického vzdělání žákům a poskytování metodické podpory škole.

Bylo by vhodné reagovat i na identifikované nedostatky v praxi KP v SPC, zejména v následujících oblastech:

- Nízká informovanost o oborech – vypracovat ve spolupráci s odborníky NÚV katalog oborů, v němž by byly uvedeny požadované schopnosti, dovednosti a předpoklady pro úspěšné vystudování daného oboru.
 - o Na to by bylo vhodné navázat spolupráci s představiteli škol, kteří by specifikovali konkrétní požadavky a preference dané školy. Schopnosti a dovednosti, na něž je kladen v jednotlivých školách důraz, se mohou v současnosti lišit.
 - Toto důležité z toho důvodu, aby se např. chlapec s lehkým mentálním postižením a problémy v oblasti hrubé motoriky nepřihlásil např. na obor kuchař/číšník, kde mu sice půjde výborně vaření, ale nikoli práce číšníka (roznášení více talířů s jídlem, nádob s nápoji, aj.), kvůli níž bude mít problém s úspěšným ukončením školy. Přitom na jiné škole, která více akcentuje zvolenou specializaci např. na kuchaře, by tento problém neměl.
- Vyhledat pomocí příkladů dobré praxe takové formy KP a podporu žáků ve volbě profesní dráhy, které jsou efektivní, ale přitom časově, finančně a organizačně úsporné a nepředstavují přílišné zatížení SPC, která se mnohdy potýkají s nedostatky personálního zajištění vlastní činnosti.
- Pokračovat v procesu vybavování SPC diagnostickými nástroji – specifickými pro KP i nástroji pro další oblasti. Vzhledem k profesní skladbě pracovníků SPC usilovat o posílení zastoupení diagnostických nástrojů pro speciální pedagogy.

- Zde by bylo vhodné pokračovat v navázané spolupráci s PPP Ústí nad Orlicí, která zatím probíhá na základě sdílení některých informací. PhDr. Petra Novotné z této poradny se podílí na zavádění diagnostického nástroje HAMET 2, který zjišťuje úroveň manuálních dovedností a pracovních návyků (hodnotí se schopnost rutinní práce, přesnost, obsluhování strojů a nástrojů, práce dle návodu aj.) tak, aby co nejpřesněji korespondovaly s požadavky odborného vzdělávání i následného výkonu profese. Tento nástroj zatím připravován pro pedagogy ZŠ praktických a speciálních. Vhodnější by však byla jeho administrace zkušeným speciálním pedagogem.

- Zvyšovat profesní kvalifikaci pracovníků SPC obecně i vzhledem ke kariérovému poradenství. Připravit kurzy pro diagnostické nástroje užívané v KP, případně pro ty, kterými by byla SPC vybavena. Případně zavést koncepci vzdělávání pro pracovníky SPC v oblasti kariérového poradenství jako takového. Toto doporučení získá přesnější obsah na základě zjištění z příkladů dobré praxe.

Kariérové poradenství v SPC dle zaměření centra

Jelikož každý typ postižení se vyznačuje jiným typem znevýhodnění, které se i jinými způsoby projevuje jak v specifických potřebách ve vzdělávání, tak i v možnostech pracovního uplatnění, byly sledovány významné rozdíly v kariérovém poradenství (dále jen KP) mezi SPC na základě kritéria jejich zaměření.

Tato druhá část analýzy ukáže specifické nároky jednotlivých typů postižení v KP. Zároveň je vhodným východiskem pro analýzu dostatečného či nedostatečného vybavení SPC potřebnými diagnostickými nástroji. Právě na oblast diagnostiky se bude tato část zaměřovat, méně bude zohledňovat obecné otázky jako je personální a organizační zajištění KP, forma spolupráce se školou, hodnocení role SPC v KP apod.

Zohledněná témata a postup vyhodnocování v této části analýzy

Struktura druhé části analýzy

Tato druhá část analýzy je členěna do kapitol dle jednotlivých typů SPC dle jejich zaměření na určitý typ postižení. Každá z těchto kapitol obsahuje následující podkapitoly.

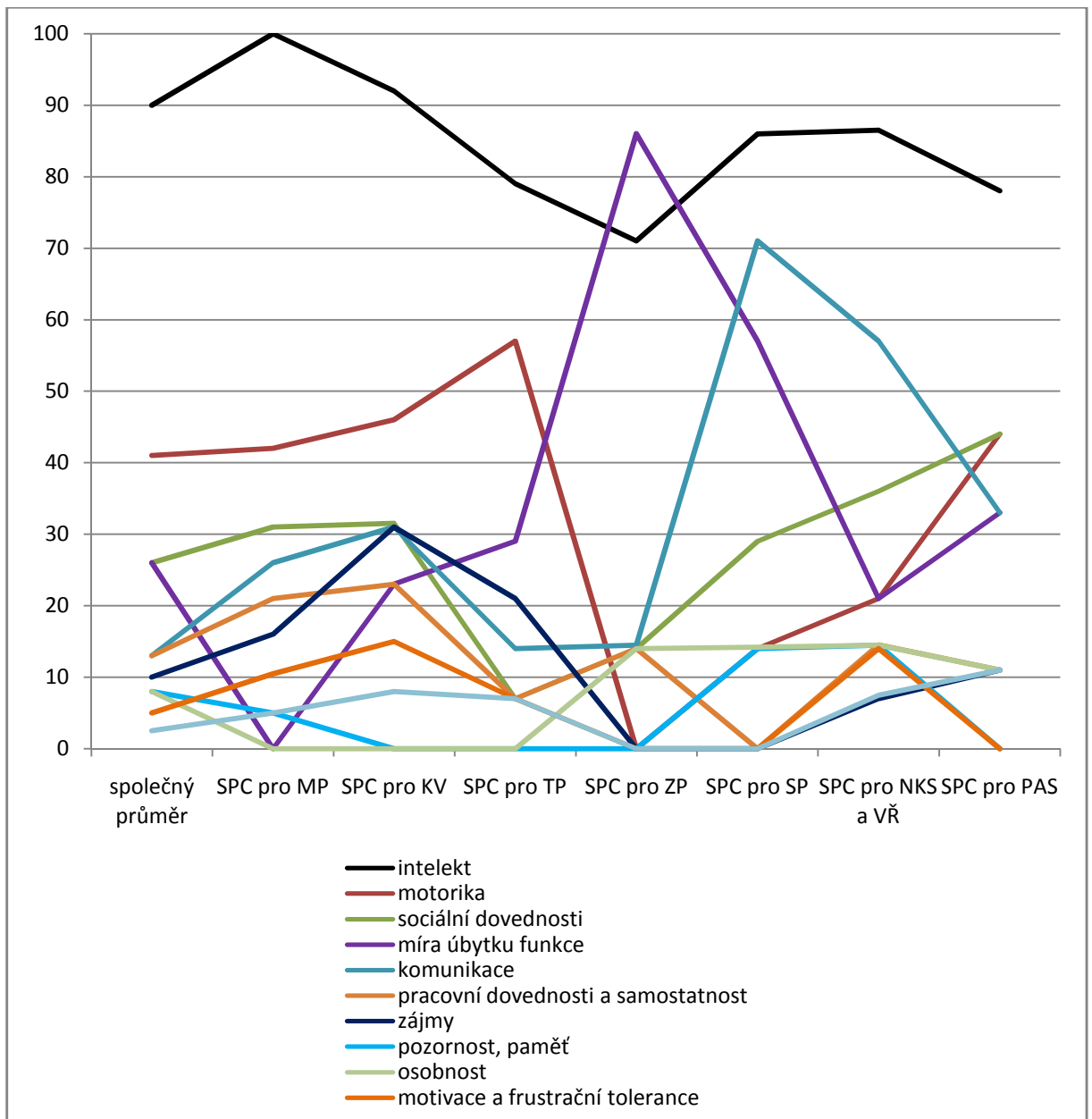
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

V těchto kapitolách je ukázáno, kterou diagnostickou oblast považuje SPC s ohledem na specifické postižení svých klientů za klíčovou a určující v rámci KP.

Tyto kapitoly tak odhalují zásadní rozdílnosti v praxi KP v kontextu určitého typu postižení. Kupříkladu u všech klientů, bez ohledu na typ jejich postižení, jsou klíčové intelektové schopnosti a dovednosti, avšak význam dalších diagnostických oblastí se dále již značně diverzifikuje. V SPC se zaměřením na mentální postižení či kombinované vady je klíčová spíše oblast motoriky, sebeobsluhy a pracovních dovedností, kdežto u SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost jsou za významné považovány sociální dovednosti a schopnost komunikace.

V rámci jednotlivých kapitol jsou specifika KP dle typu postižení rozpracovány podrobněji. Níže je umístěn graf zobrazující souhrn významnosti jednotlivých diagnostických oblastí v kontextu zaměření SPC (Obrázek 13).

Obrázek 13

Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

Tato kapitola nabízí informaci o stavu vybavenosti SPC jednotlivými typy nástrojů. Zohledňuje subjektivní hodnocení pracovníků SPC toho, zda jsou jejich pracoviště dostatečně vybavena jednotlivými typy diagnostických nástrojů specifickými pro diagnostiku a šetření prováděné specificky v rámci kariérového poradenství.

Zjišťována byla vybavenost následujícími typy diagnostických nástrojů a dotazníků:

- Osobnostní dotazníky
- Dotazníky zájmů
- Dotazníky profesní orientace
- Motivační dotazníky
- Diagnostické nástroje pro specifické funkce a dovednosti
- Další diagnostické nástroje

Na tuto kapitolu navazuje kapitola reflektující, které diagnostické nástroje z výše uvedených kategorií jsou pracovníky SPC reflektovány jako potřebné a chybějící.

Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi.

Hodnota potřebnosti je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast. To znamená, že z těch SPC se zaměřením na mentální postižení, která pociťují nedostatky ve vybavenosti osobnostními dotazníky, by 85 % SPC přivítalo osobnostní dotazník upravený specificky pro klienty s mentálním postižením.

Tato kapitola je složena jen z grafů vyjadřujících míru reflektované potřebnosti konkrétních diagnostických nástrojů. Vzhledem k tomu, že zde klíčová kvantitativní informace vyjádřená grafy, není potřebná slovní interpretace. Ta bude provedena až v závěrečném shrnutí zjištění z této analýzy.

Shrnutí a Závěry šetření

Další: Spolupráce s dalšími subjekty

V rámci shrnutí, jež předchází vyhodnocení závěrů šetření je mimo jiné uvedeno, do jaké míry se liší spolupráce jednotlivých typů SPC s dalšími subjekty, které jsou zapojeny do procesu nejen kariérového poradenství, ale i podpory profesní dráhy. Jedná se o úřady práce, neziskový sektor, případně další subjekty.

Závěry šetření:

V poslední kapitole jsou vyzdvihnuty nejvýznamnější poznatky a zjištění vyplývající z této druhé části analýzy.

Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na mentální postižení

Kariérové poradenství pro klienty SPC s mentálním postižením se ukázalo jako nejobtížnější i nejpotřebnější. Obtíže v KP pro klienty s mentálním postižením plynou mimo jiné z toho, že pro ně nejsou přiměřené diagnostické nástroje a dotazníky specificky určené pro KP, dále pak i z omezené nabídky možných vzdělávacích oborů a také nízké šanci (mnohdy nižší než u jiných typů postižení) najít uplatnění na trhu práce. Tyto obtíže jsou však také faktory, jež posilují potřebu KP právě pro toto spektrum klientely SPC.

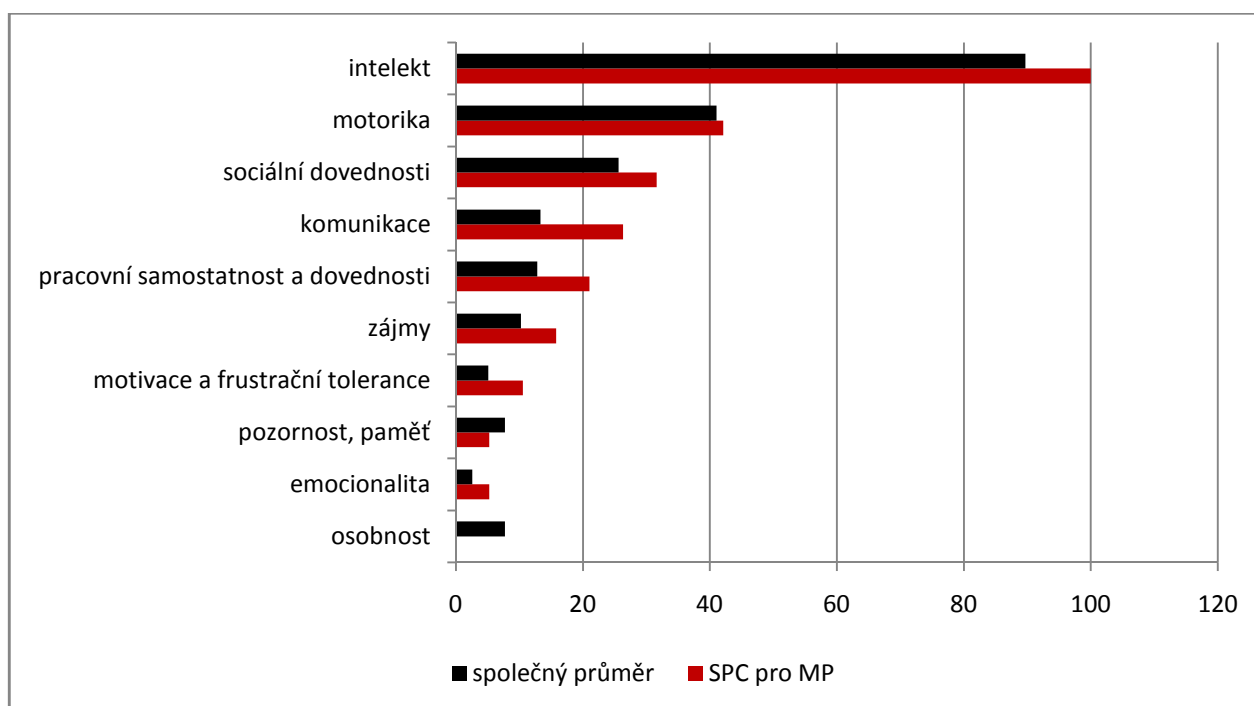
Také pro ně by bylo velice potřebné zpracování podrobných katalogů vzdělávacích oborů, případně i na ně návazných profesí, s ohledem na kvalifikační předpoklady a požadavky.

Dále by bylo vhodné zlepšit vybavenost diagnostickými nástroji, případně podpořit zavádění diagnostického nástroje HAMET 2 do českého prostředí. Informace k tomuto nástroji a jeho standardizaci pro Českou republiku jsou uvedeny níže.

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

Podle očekávání se jako klíčová diagnostická oblast v SPC pro klienty s mentálním postižením ukázala oblast intelektových schopností, jako druhá pak motorika. Rovněž důležitost motoriky je vyšší než v průměru u všech SPC. Obdobně vysoký význam je přikládán i sociálním dovednostem, komunikaci a pracovním dovednostem, zejména pak samostatnosti.

Obrázek 14

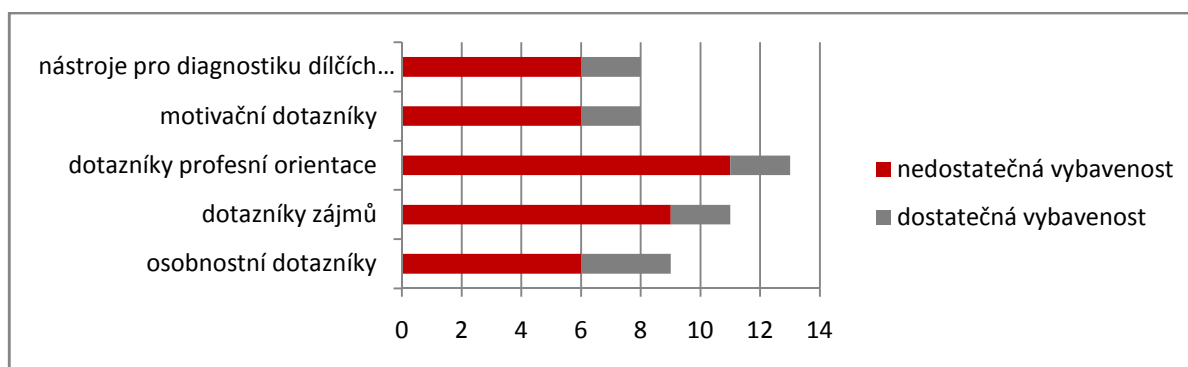

Vzhledem ke specifickým klientely těchto SPC, je specifické i KP, které se, samozřejmě, zaměřuje na praktické dovednosti klientů a na možnost uplatnění těchto dovedností v co nejhodnějším oboru. Je patrné, že SPC nezvažují jen to, zda je žák schopen daný obor vystudovat, ale i to, zda je reálné, aby se v rámci oboru uplatnil i na trhu práce. Z hlediska zaměstnatelnosti své klientely jsou SPC se zaměřením na mentální postižení v obzvláště obtížné situaci.

Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na mentální postižení primárně zohledňuje intelekt klienta. Na jeho posouzení jsou tato SPC většinou dobře vybavena. Jako jediný nedostatek se ukazuje diagnostika intelektu u dospělých klientů, kteří vzdělávání ukončují např. po dvacátém roku věku. Absence vhodného diagnostického nástroje, např. WAIS byla často reflektována a pociťována jako zásadní nedostatek.

Obrázek 15

Oproti ostatním SPC s jiným zaměřením referovala SPC se zaměřením na mentální postižení o nedostatku ve vybavenosti nástroji specifickými pro kariérové poradenství. Nejvíce chybí vhodné dotazníky profesní orientace, dotazníky zájmů, případně i motivační dotazníky. Některá SPC sice jistými nástroji disponují, avšak tyto nemohou úspěšně užívat u klientů s mentálním postižením.

Pracovníci SPC vyslovovali potřebu takového nástroje pro diagnostiku profesní orientace a zájmů, který by byl upraven pro klienty s mentálním postižením. Upravený diagnostický nástroj pro probandy s mentální retardací byl pro oblast diagnostiky profesní orientace, zájmů, motivace, ale i osobnosti požadován cca 90 % SPC.

Z aktuálně stávající nabídky byl shledán jako potřebný např. obrázkový test profesní orientace, případně test hierarchie zájmů.

Dále byl poptáván nástroj pracovních dovedností HAMET 2. Jedná se o původně německý diagnostický test, který je v současnosti zaváděn za pomoci PPP v Ústí nad Orlicí za podpory peněz z ESF do české praxe. Momentálně je poskytován pedagogům ze škol, nikoli pracovníkům SPC. Může být administrován jakýmkoli pedagogem či speciálním pedagogem, který byl v jeho užívání zacvičen. HAMET 2 je poměrně časově náročný na administraci a vyhodnocení, interpretován je pomocí softwaru. Jeho výhodou je, že není orientován jen na pracovní předpoklady jako je hrubá, jemná motorika aj., nýbrž testuje potřebné schopnosti a funkce v pracovním kontextu. Zjišťuje schopnost rutinní či tvůrčí práce, pečlivost, přesnost, rychlost, schopnost pracovat dle návodu psaného, ústního, schopnost obsluhovat velké i malé přístroje aj. Bylo by vhodné uvažovat o jeho dalším rozšíření a zavedení nejen do školské (a to zatím jen v omezené míře), ale i do pedagogické praxe.

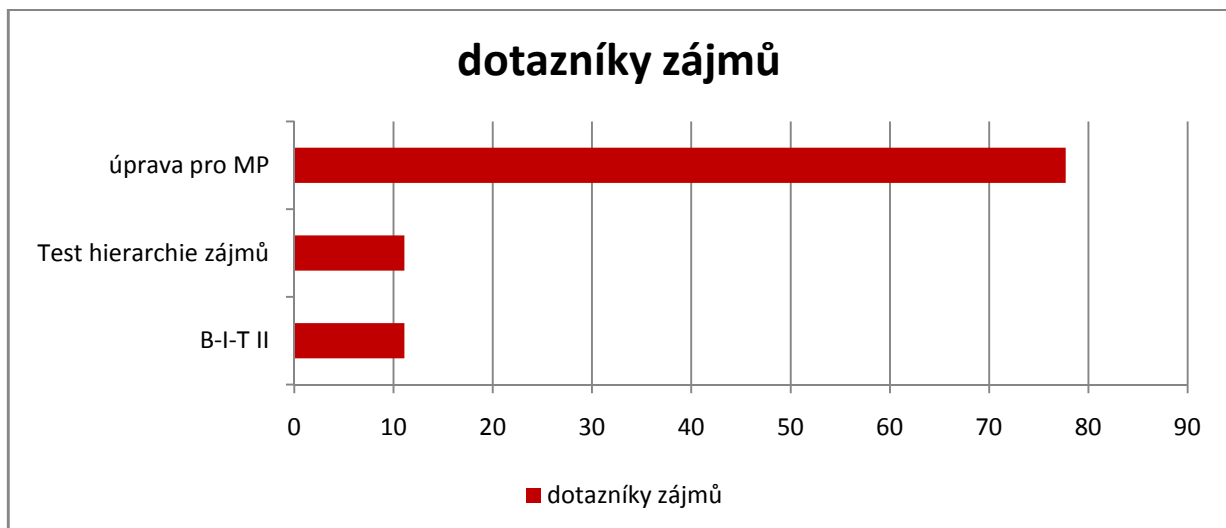
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na mentální postižení

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi. Hodnota potřebnosti je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast.

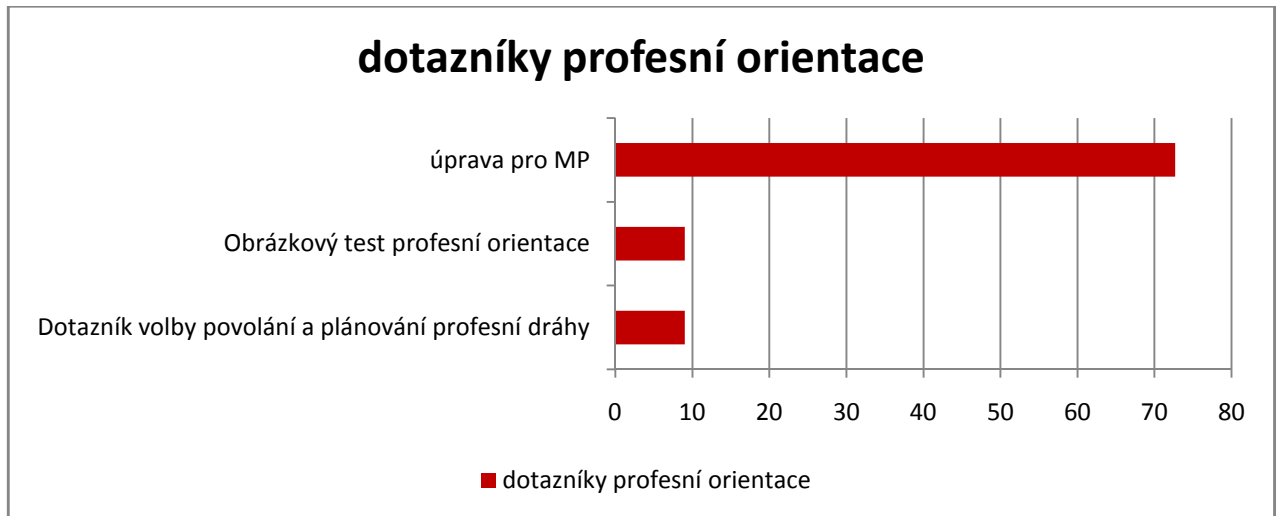
Obrázek 16

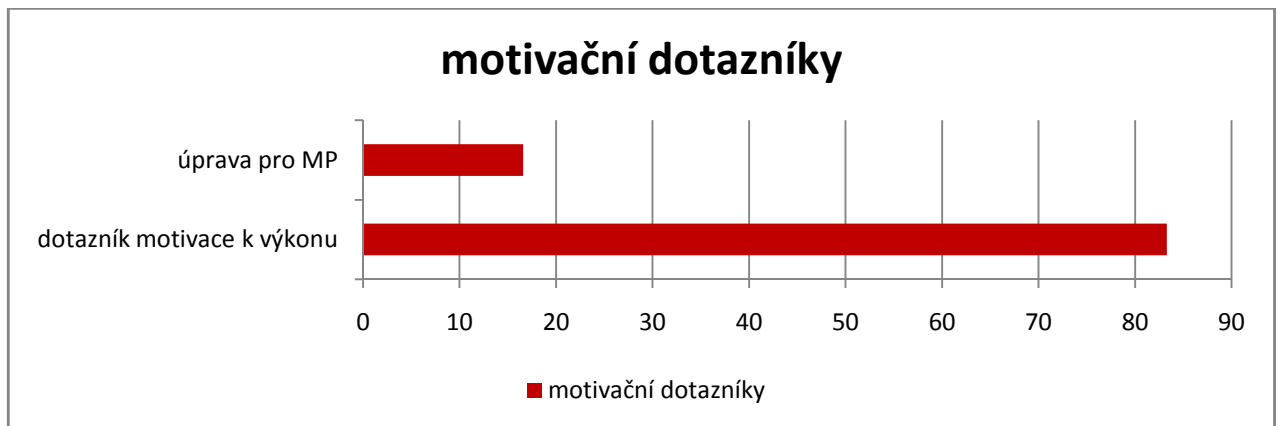
Obrázek 17

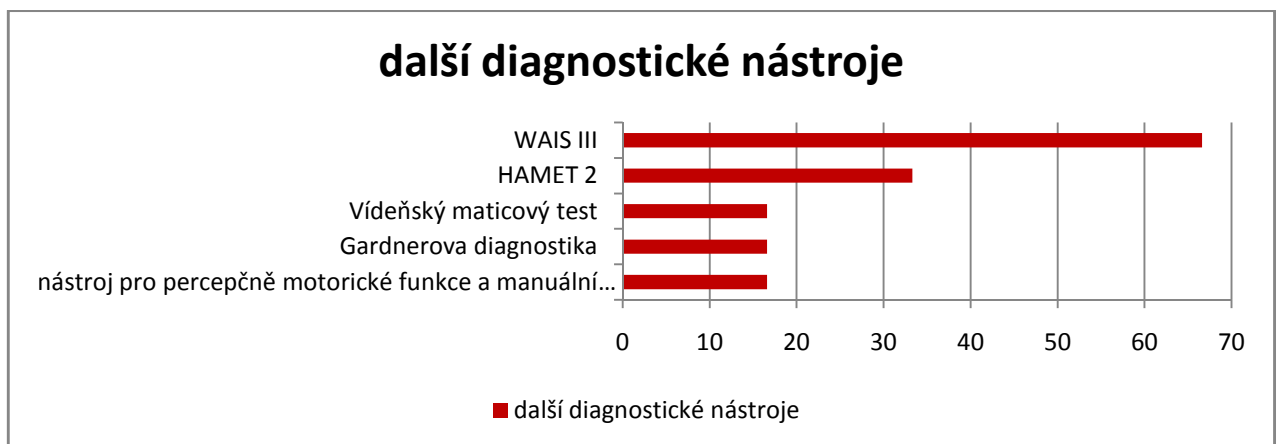
Obrázek 18

Obrázek 19

Obrázek 20

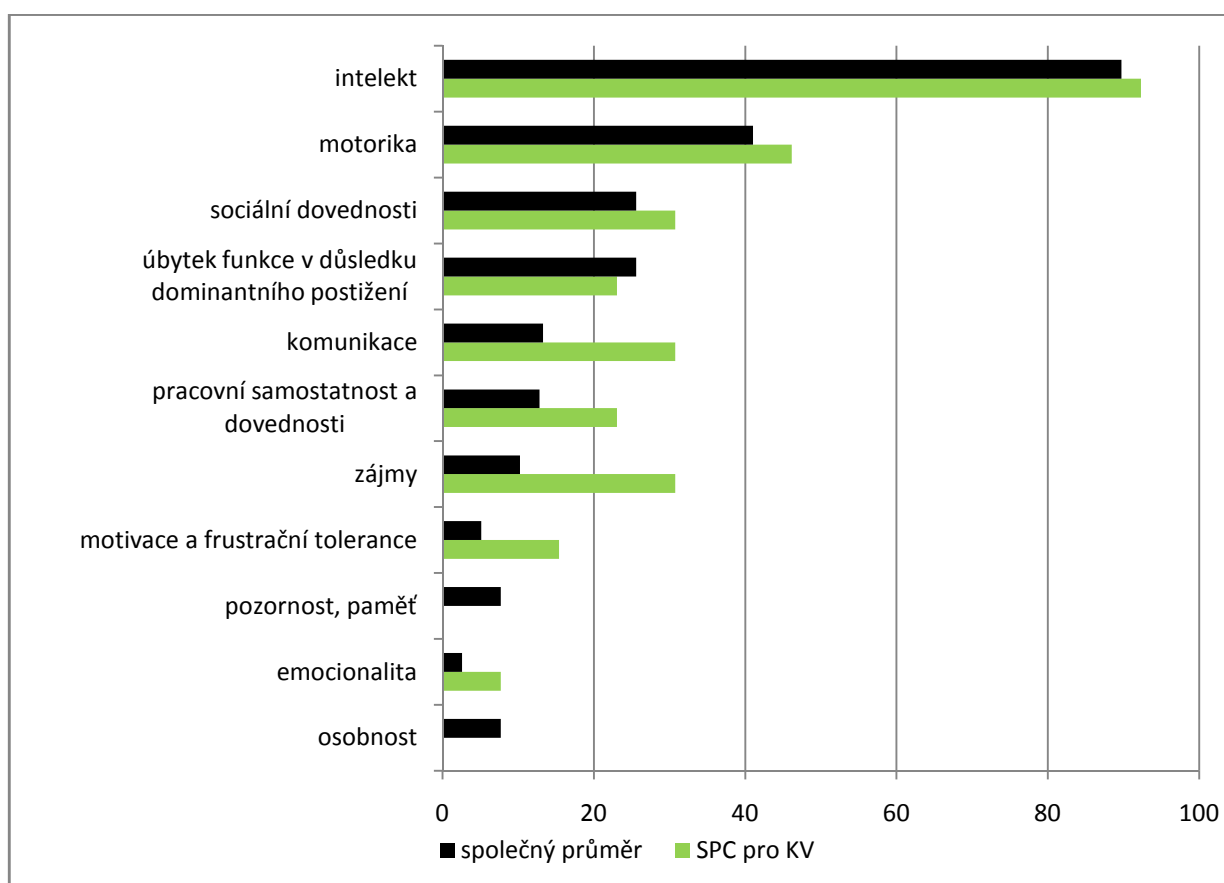

Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na kombinované vady

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

Pro KP poskytované v SPC se zaměřením na kombinované vady se jako klíčová diagnostická oblast ukázal samozřejmě intelekt a motorické schopnosti. Oprati průměru byly za velice důležité pro poskytování kariérového poradenství považovány i sociální dovednosti a komunikace. Byla zdůrazňována role pracovní samostatnosti a dovednosti, role zájmů a také míra motivace a frustrační tolerance žáka. SPC se zaměřením na kombinované vady přikládaly posledně zmiňovaným ukazatelům vyšší důležitost než zbývající typy SPC.

Obrázek 21

Jaké diagnostické nástroje využívány v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

SPC se zaměřením na kombinované vady shledávala výrazný nedostatek ve vybavenosti takřka všemi diagnostickými nástroji, které jsou specifické pro praxi KP.

Jako jediná alespoň částečně uspokojivá se ukázala vybavenost osobnostními dotazníky.

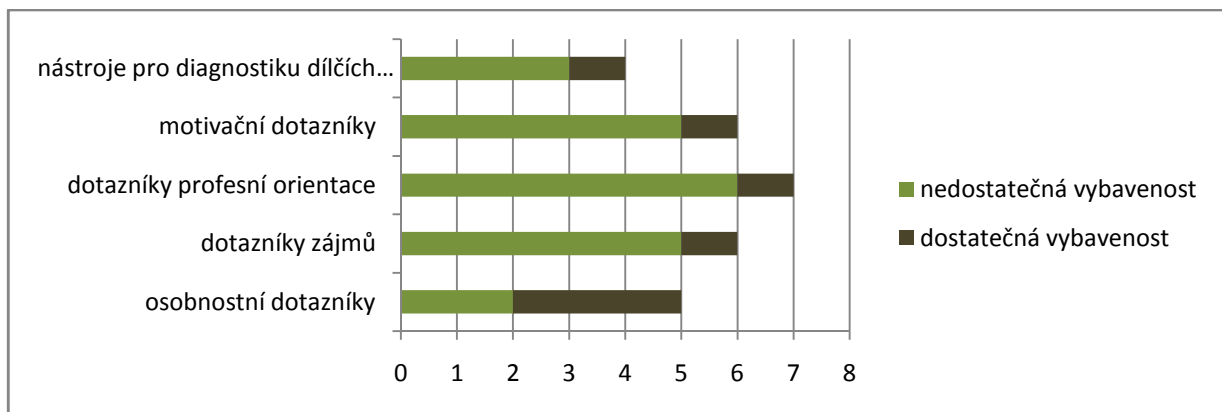
Jako nejvíce nedostatečná se ukázala vybavenost dotazníky a testy profesní orientace. Zde pracovníkům SPC nejvíce chyběly nástroje upravené tak, aby bylo možno je využívat i u klientů

s mentálním postižením. Tedy zjednodušené, například i obrázkové dotazníky využívající srozumitelný jazyk a zohledňující specifika mentálního postižení.

Dále pracovníkům SPC se zaměřením na kombinované vady chybí také vhodné motivační dotazníky a dotazníky zájmů.

Dílčí nedostatky pak byly shledávány i ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro hodnocení dílčích funkcí a schopností. Postrádané nástroje jsou z širokého spektra diagnostických oblastí, jelikož stejně rozsáhlé je i spektrum druhů postižení klientů SPC se zaměřením na kombinované vady. Nástroje, jež pracovníkům SPC chybí pak odpovídají těm, které jsou poptávány v jiných SPC se specifickým zaměřením (tj. např. Tactile Profile, HAMET 2, aj.)

Obrázek 22

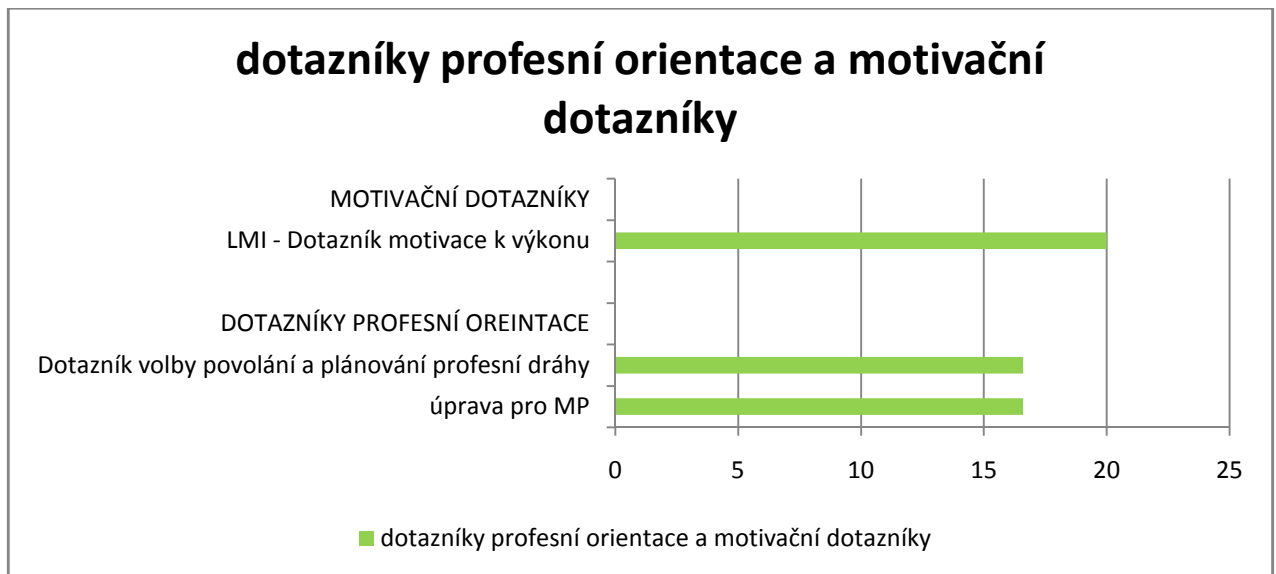
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na kombinované vady

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi. Hodnota potřebnosti je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast.

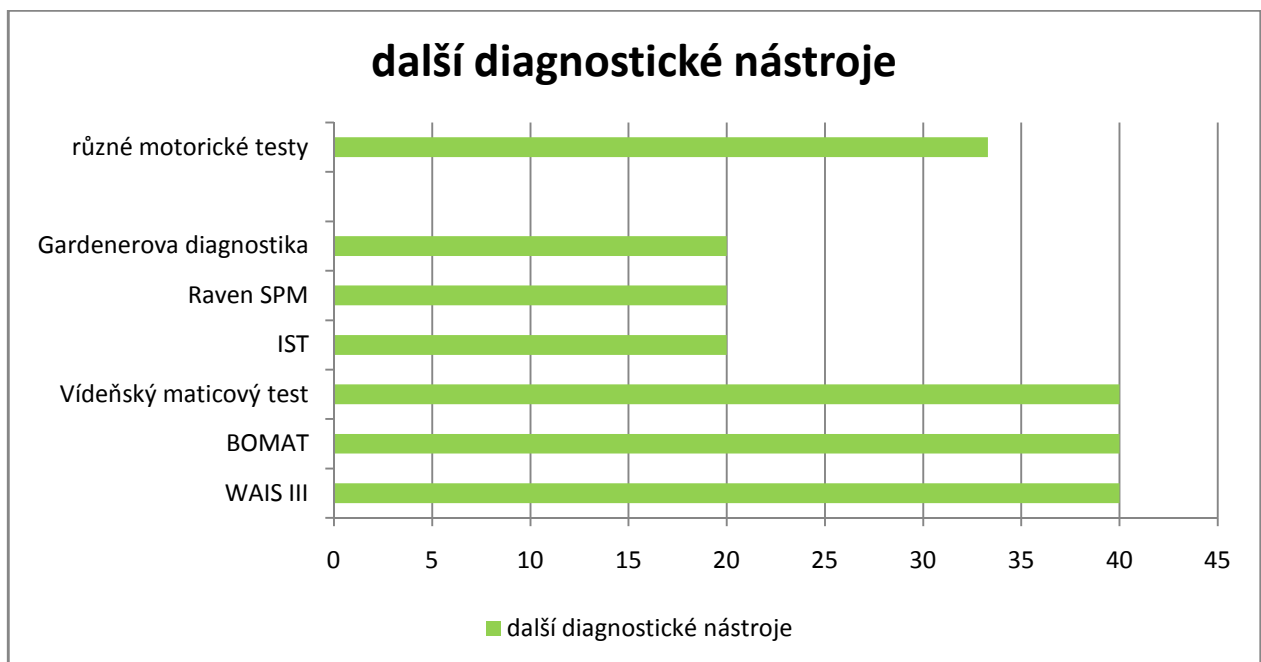
Obrázek 23

Obrázek 24

Obrázek 25

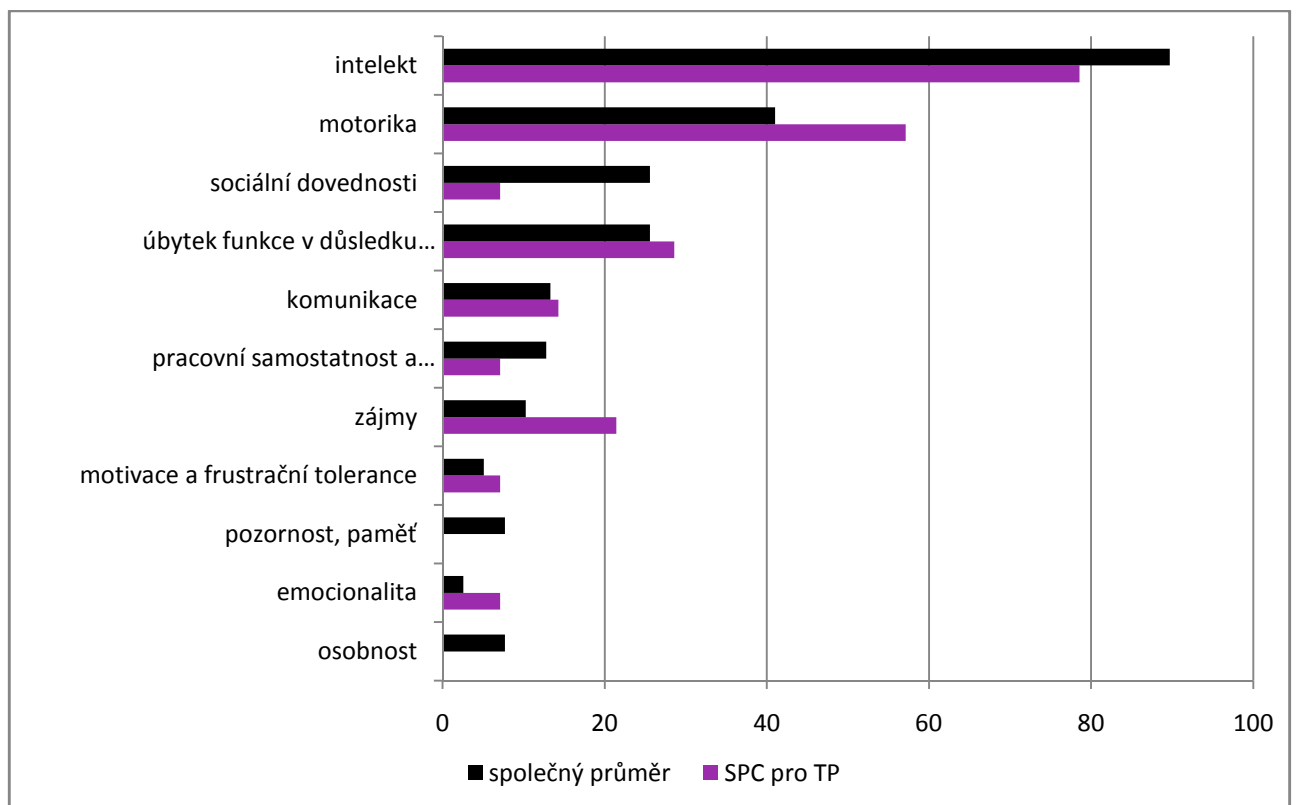
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na tělesné postižení

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

Odborníci ze SPC se zaměřením na tělesné postižení shledávají jako klíčovou oblast pro KP intelekt, avšak význam připisovaný intelektovým schopnostem je o něco nižší, než ve společném průměru nezohledňujícím typ postižení, na něž je dané SPC specializováno.

Velká důležitost je samozřejmě přikládána motorickým schopnostem a dovednostem a samozřejmě i zhodnocení míry úbytku jednotlivých funkcí.

Obrázek 26

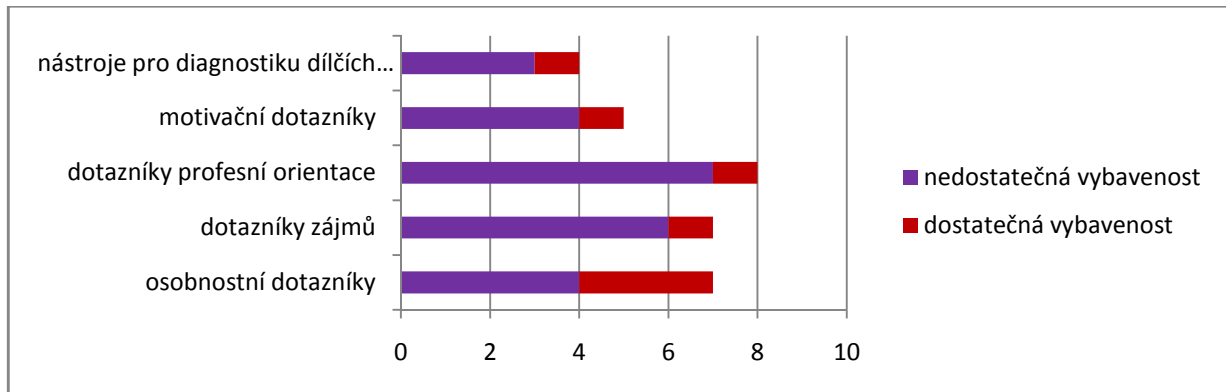
Jaké diagnostické nástroje využívány v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

SPC se zaměřením na tělesné postižení vykazovala velkou míru nespokojenosti s vybaveností diagnostickými nástroji pro KP. Nejlépe jsou vybavena osobnostními dotazníky, zbývající typy diagnostických nástrojů a testů jsou však v SPC se zaměřením na tělesné postižení zastoupeny minimálně.

Nedostatečná vybavenost dotazníky profesní orientace je sledována jako nejpalčivější problém a nedostatek.

Za problematickou je pracovníky SPC považována nedostatečná vybavenost dotazníky zájmů a motivačními dotazníky.

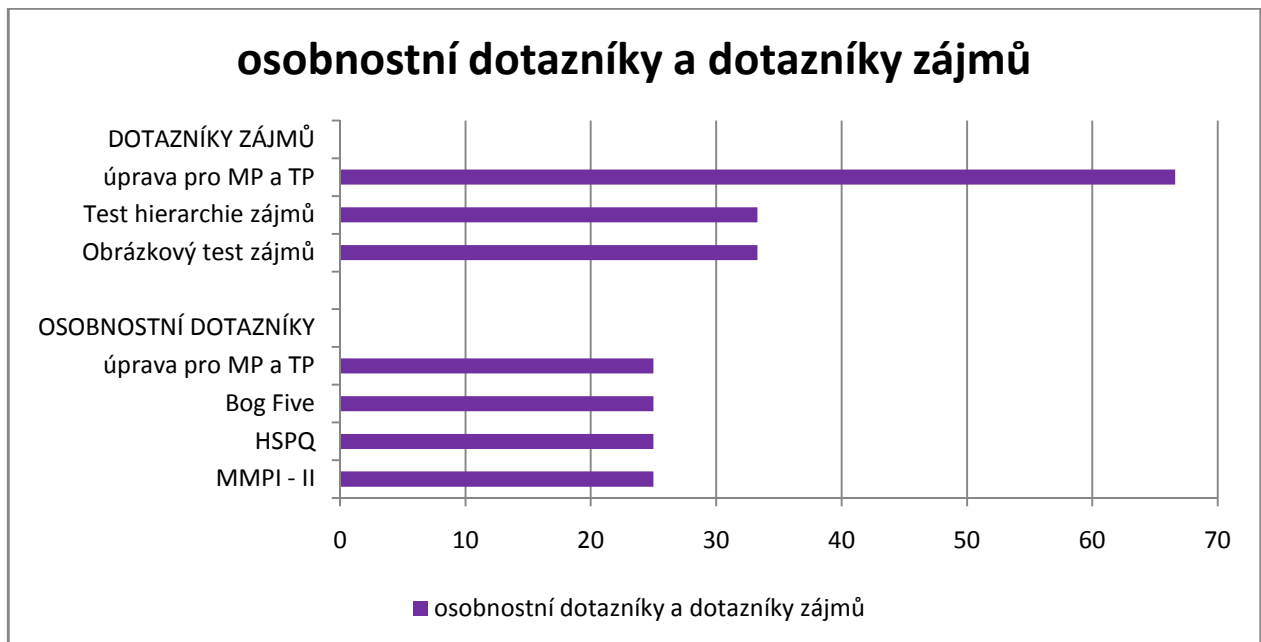
Obrázek 27

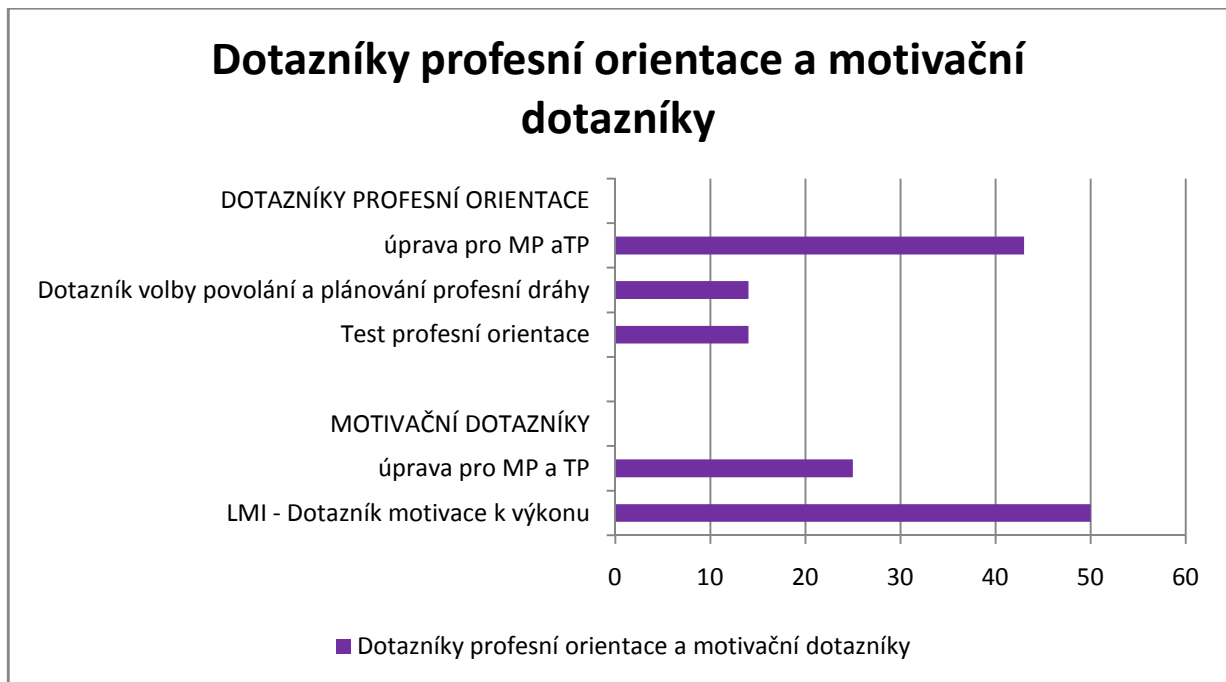
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na tělesné postižení

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi. Hodnota potřebnosti je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast.

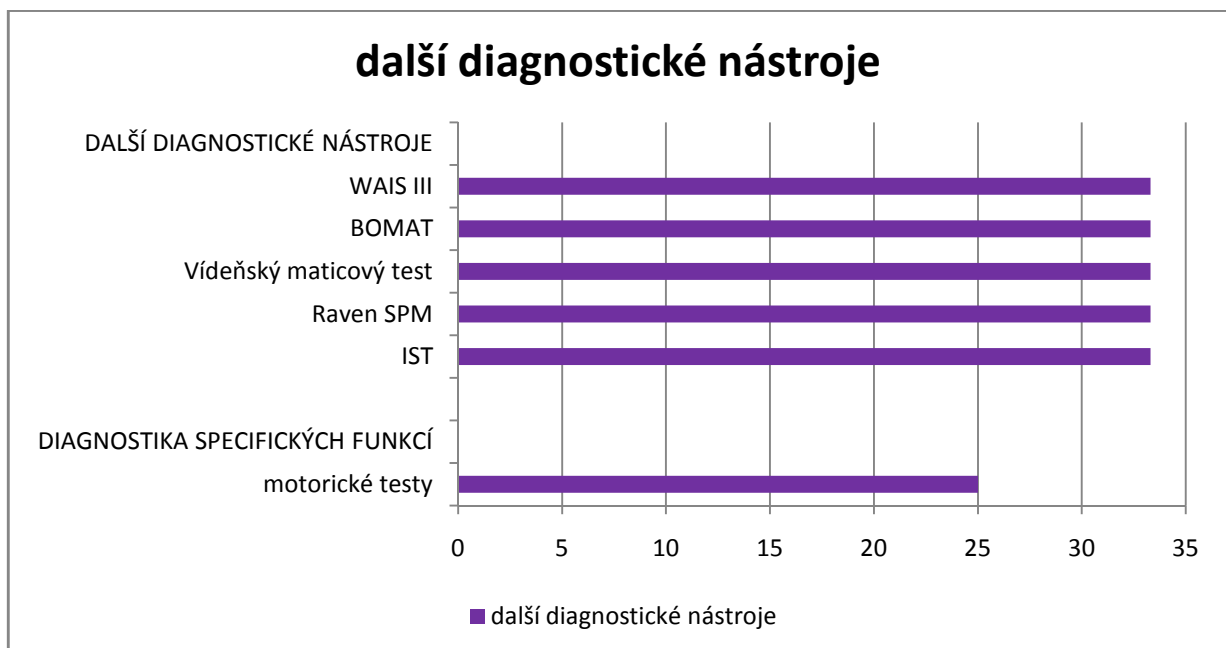
Obrázek 28

Obrázek 29

Obrázek 30

Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost a vady řeči

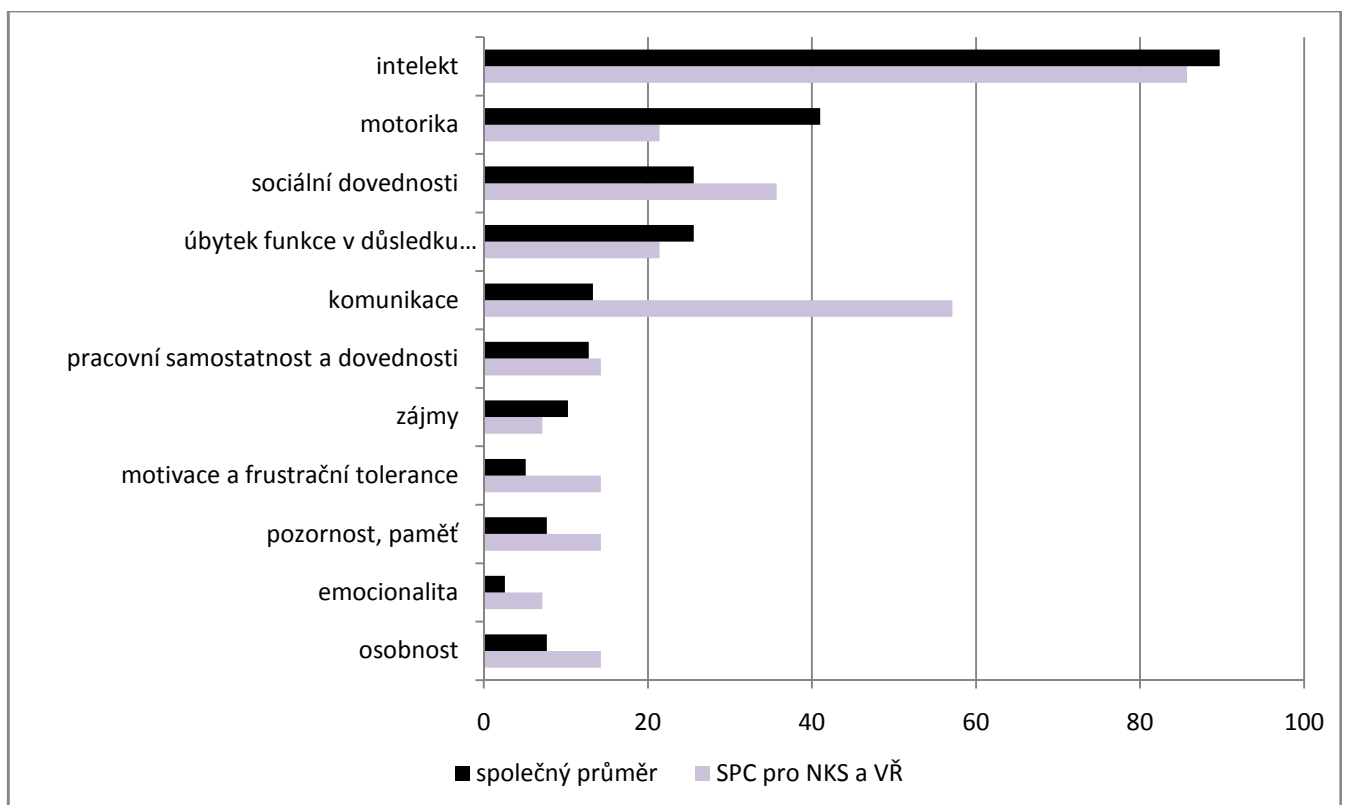
Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

Za nejpodstatnější diagnostickou oblast pro KP je i v případě SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost a vady řeči považována oblast intelektu. Jako druhá nejvýznamnější je, ze zcela pochopitelných důvodů, spatřována oblast komunikačních dovedností.

Pracovníci SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost a vady řeči přikládají v KP velký význam obecně schopnostem potřebným v sociální interakci. Vedle komunikačních schopností považují za velice důležité i sociální dovednosti.

V porovnání s průměrnými hodnotami (tj. s mírou důležitosti přisuzovanou jednotlivým diagnostickým oblastem všemi SPC bez rozlišení dle jejich zaměření) připisují SPC se zaměřením na narušenou a komunikační schopnost vyšší důležitost i oblastem jako je pracovní samostatnost a pracovní dovednosti, motivace a frustrační tolerance, pozornost a paměť a osobnost. Oproti průměru také více zohledňovali emocionalitu klienta.

Obrázek 31

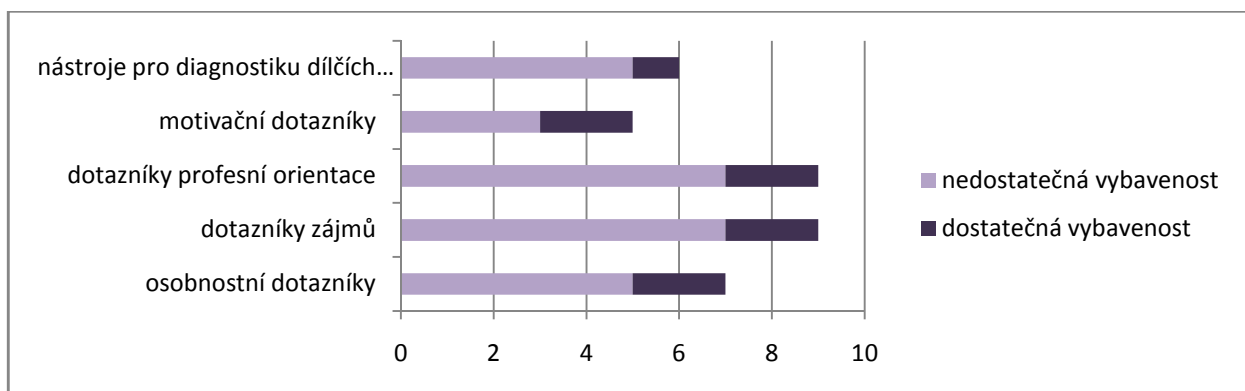

Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

Největší nedostatky spatřují pracovníci SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost a vady řeči ve vybavenosti dotazníky profesní orientace a dotazníky zájmů.

O něco méně je reflektována potřeba dovybavení osobnostními dotazníky a nástroji pro diagnostiku dílčích funkcí. Avšak ani vybavení těmito nástroji nemůže být považováno za zcela uspokojivé.

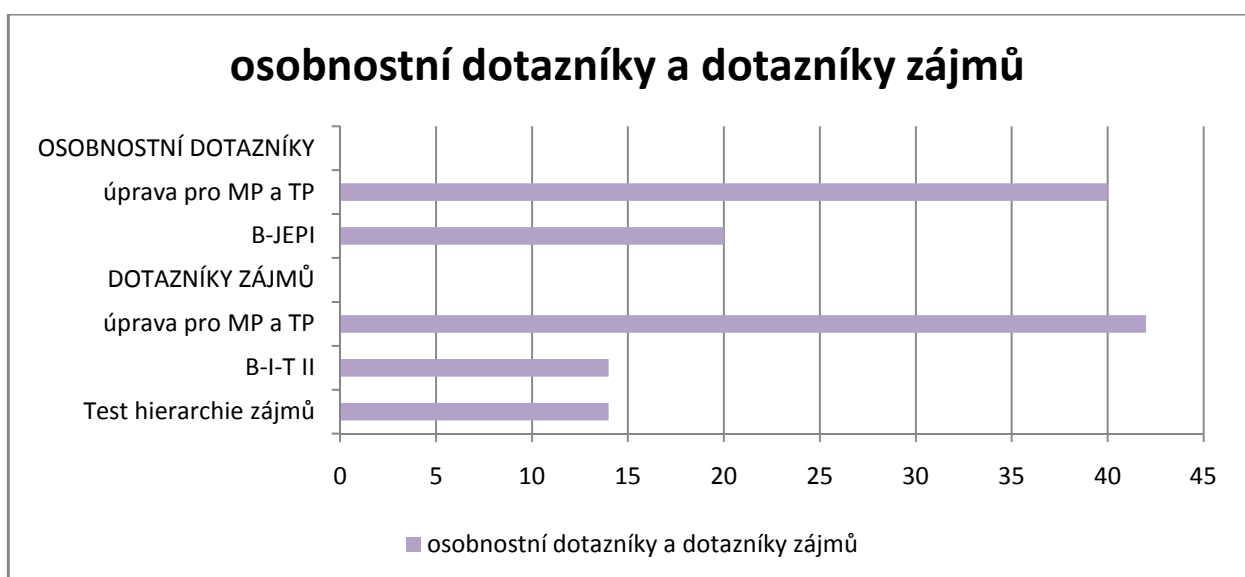
Obrázek 32

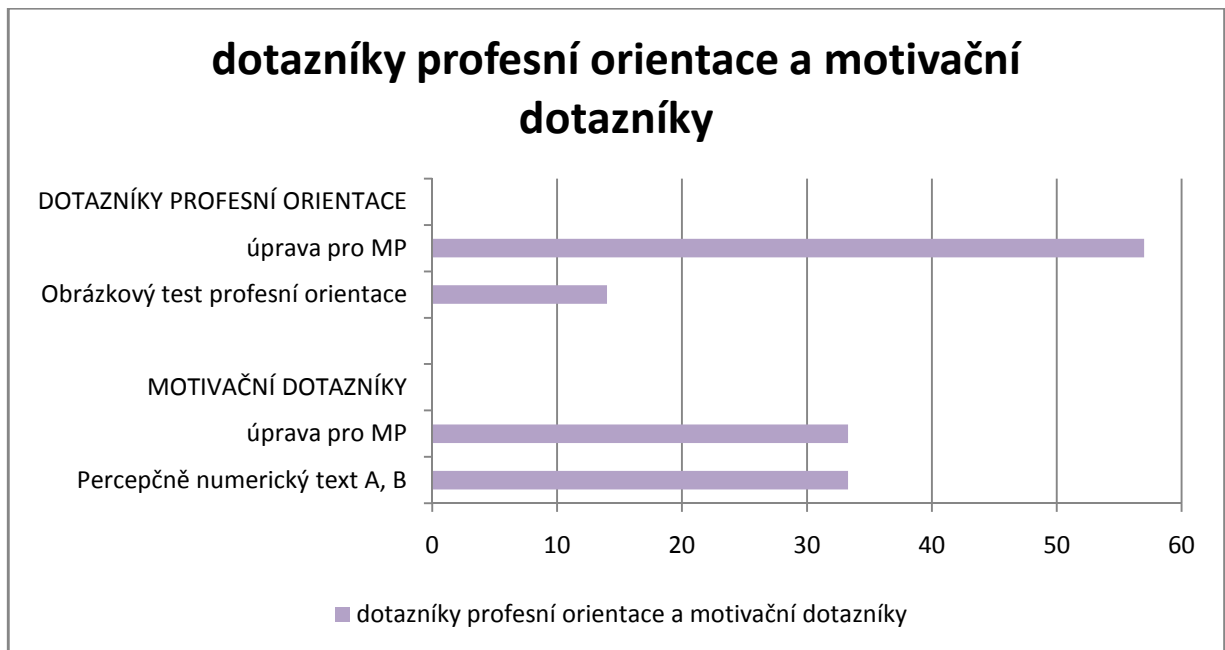
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na narušenou komunikační schopnost a vady řeči

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi. Hodnota potřebnosti je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast.

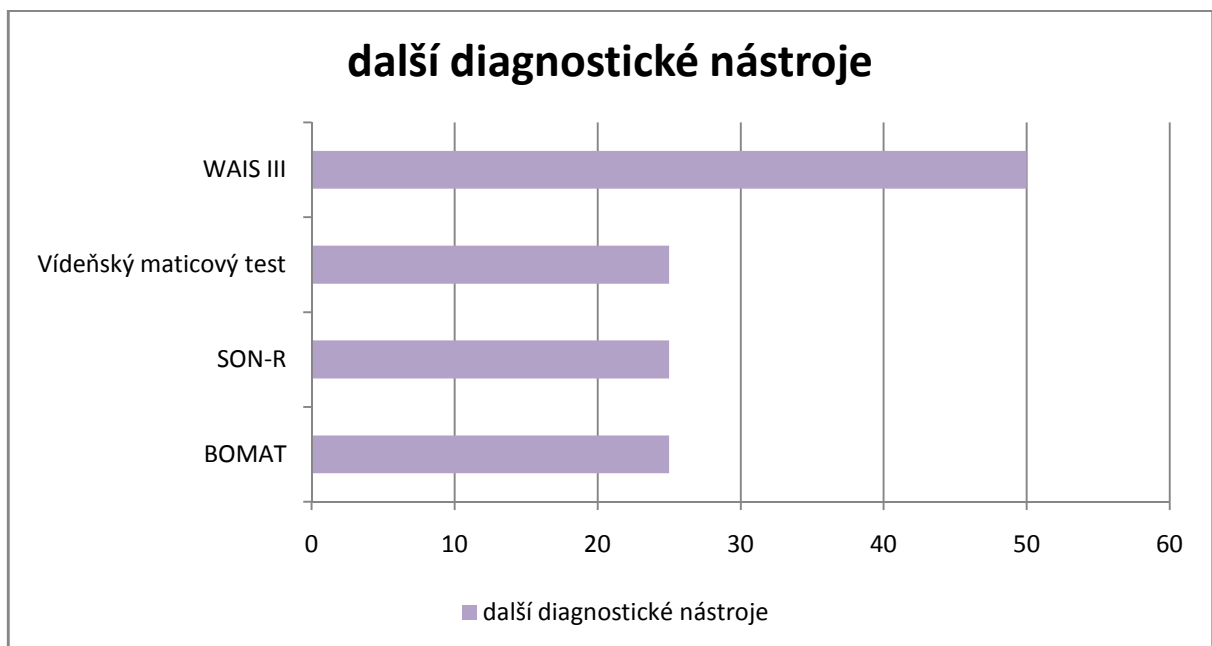
Obrázek 33

Obrázek 34

Obrázek 35

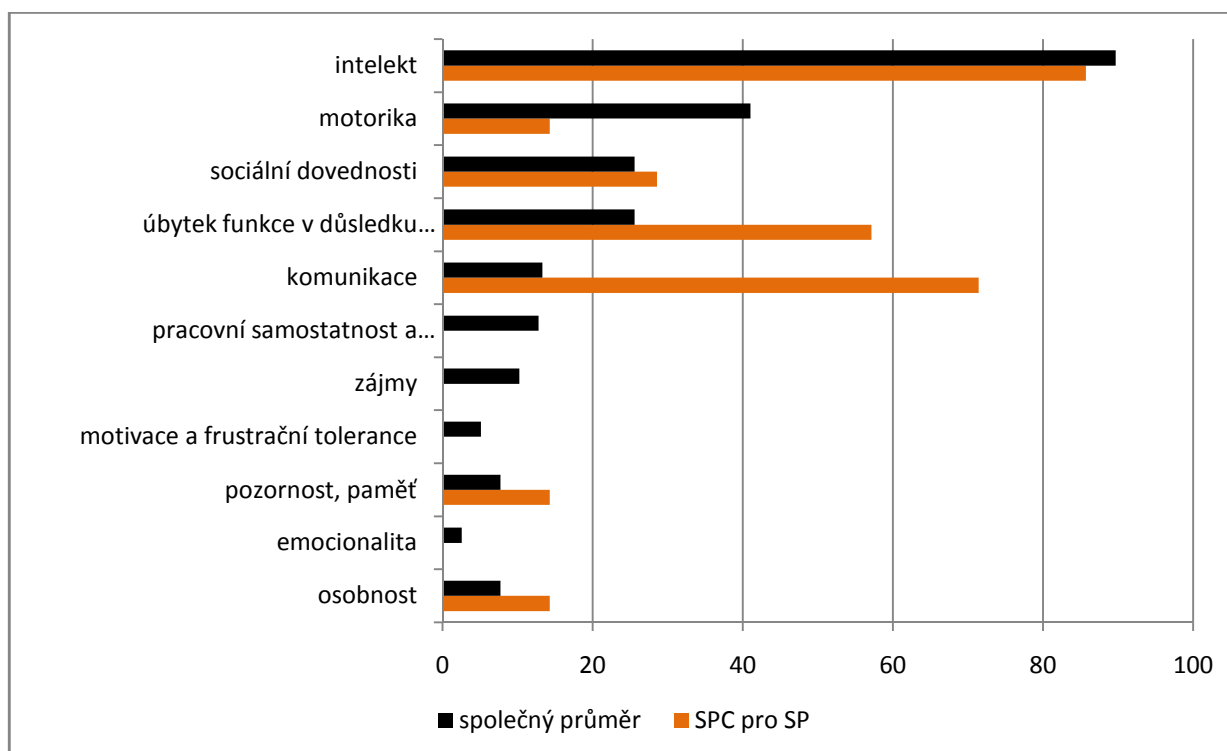
Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na sluchové postižení

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

Vedle intelektových schopností je pro KP dle pracovníků SPC se zaměřením na sluchové postižení míra úbytku sluchu. Dále příkládají velký význam oblasti komunikaci. Komunikační schopnosti považují za klíčové v 72 %. Schopnost komunikace u klienta se sluchovým postižením je tak zásadním kritériem a ukazatelem vhodné nejen vzdělávací, ale zejména profesní dráhy.

Dále je také velký význam pro KP připisován sociálním dovednostem. Jako méně významná je zohledňována motorika. Oproti průměru jsou významněji akcentovány i oblasti jako je pozornost a paměť, dále pak také osobnost klienta.

Obrázek 36

Jaké diagnostické nástroje využívány v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

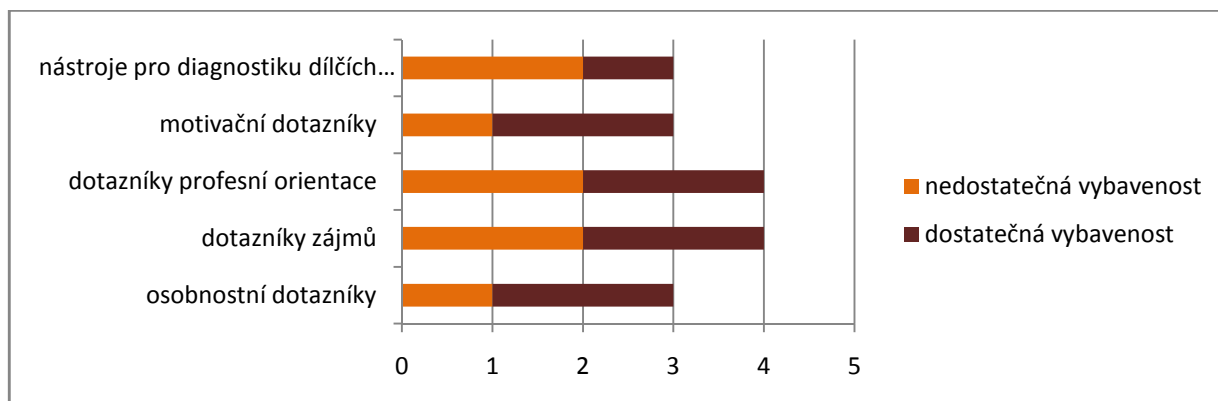
Reflexe vybavenosti diagnostickými nástroji byla v SPC se zaměřením na sluchové postižení nejvyšší. Výraznější nedostatky byly konstatovány pouze v oblasti nástrojů pro diagnostiku dílčích a specifických schopností a funkcí.

V ostatních případech je poměr SPC spokojených s vybaveností danými nástroji a těch SPC, která reflektují nedostatky 1 ku 1, nebo příznivější.

Nejpozitivněji je hodnocena vybavenost osobnostními dotazníky a motivačními dotazníky. Zde jsou dvě třetiny SPC se zaměřením na sluchové postižení spokojená se stávající vybaveností těmito nástroji.

V případě dotazníků profesní orientace a dotazníků zájmů vyjádřilo spokojenost s aktuálním stavem vybavenosti 50 % SPC.

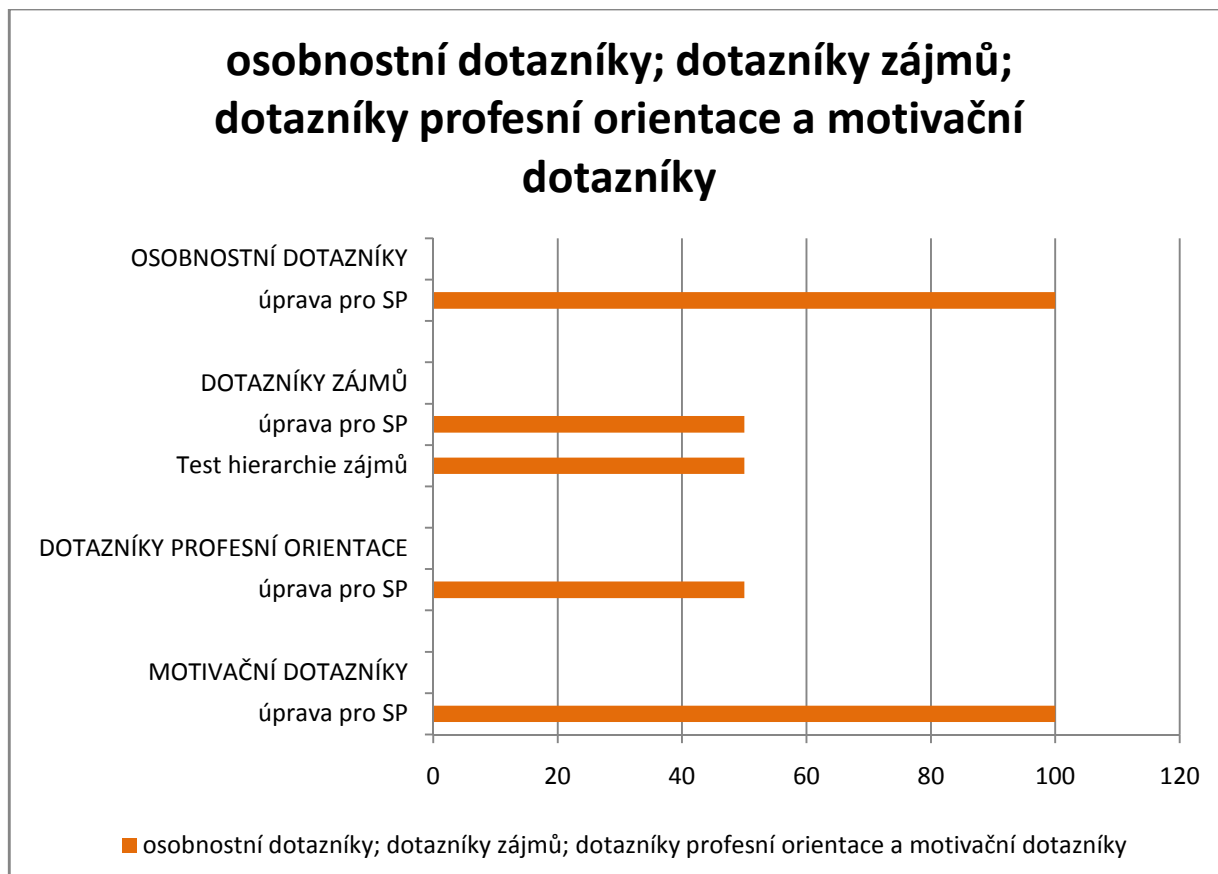
Obrázek 37

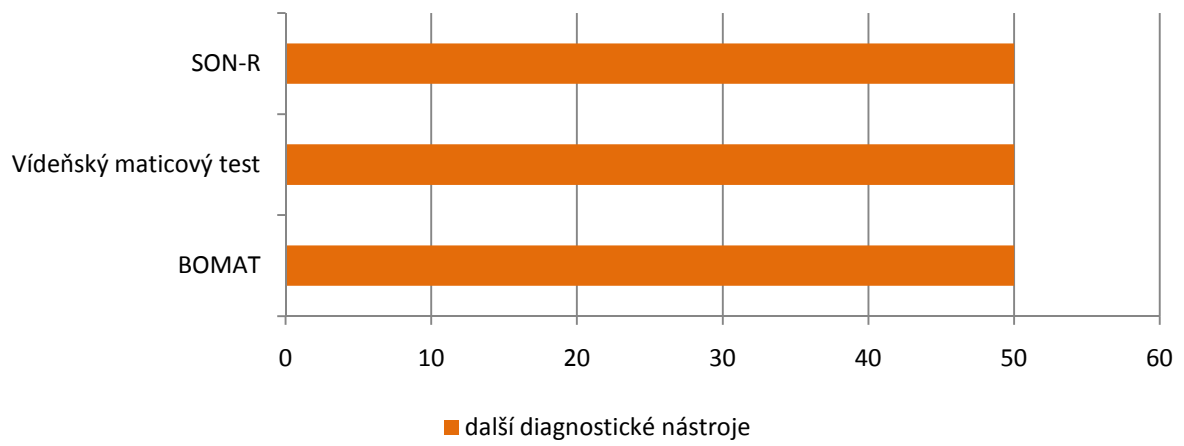
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na sluchové postižení

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi. Hodnota potřeby je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast.

Obrázek 38

další diagnostické nástroje

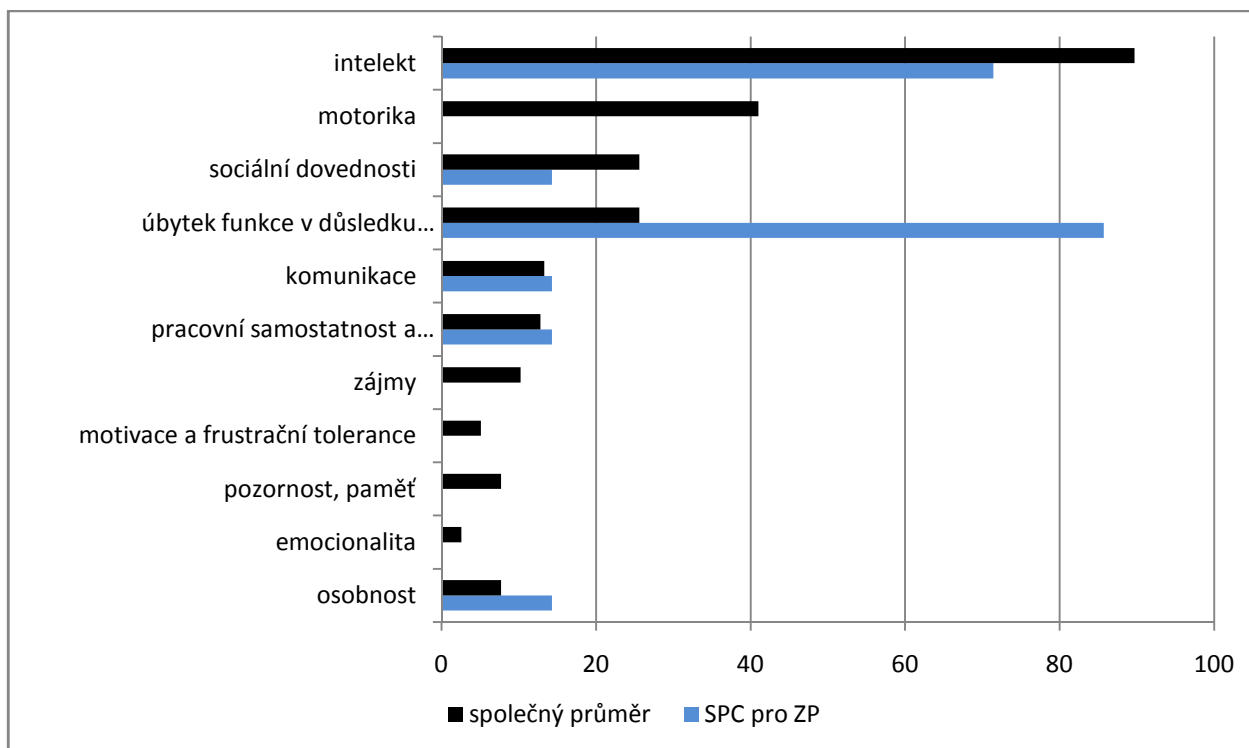

Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na zrakové postižení

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

Oproti ostatním SPC se SPC se zaměřením na zrakové postižení nejevil jako nejvýznamnější ukazatel pro KP intelekt, ale míra úbytku zrakové funkce. Je zřejmé, že tento faktor sehrává významnou roli, neboť rozdíl mezi slabozrakostí a slepotou je podstatný i z hlediska studijních možností a plánování profesní dráhy. Na druhou stranu, zejména mimo odborné vzdělávání zaměřené do praxe, nejsou natolik silná omezení vzdělávacích možností pro studenty se zrakovým postižením. S ohledem na to, je dalším z rozhodujících faktorů právě intelekt. Zbývající ukazatele hrají v KP poskytovaném v SPC klientům se zrakovým postižením spíše okrajovou úlohu. Oproti jiným SPC je ale zde připisován větší význam osobnosti klienta.

Obrázek 39

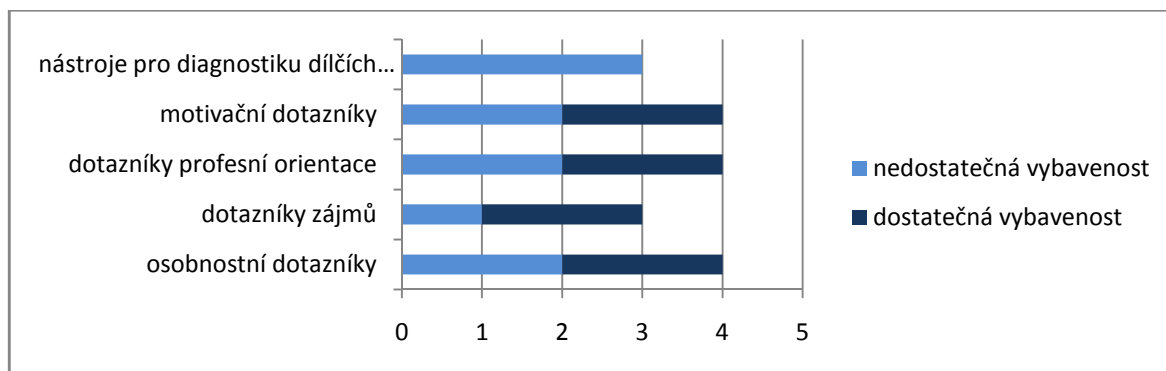

Jaké diagnostické nástroje využívány v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

SPC se zaměřením na zrakové postižení deklarovaly ze všech typů SPC nejvyšší míru spokojenosti s vybaveností diagnostickými nástroji specificky určenými pro KP.

Jako nejvíce dostačující byla shledána vybavenost dotazníky zájmů. Poměr mezi SPC, která považovala svou vybavenost za dostačující a těmi, jimž se jevila jako nedostatečná byla 1:1 u těchto typů diagnostických nástrojů: motivační dotazníky, dotazníky profesní orientace a osobnostní dotazníky.

Obrázek 40

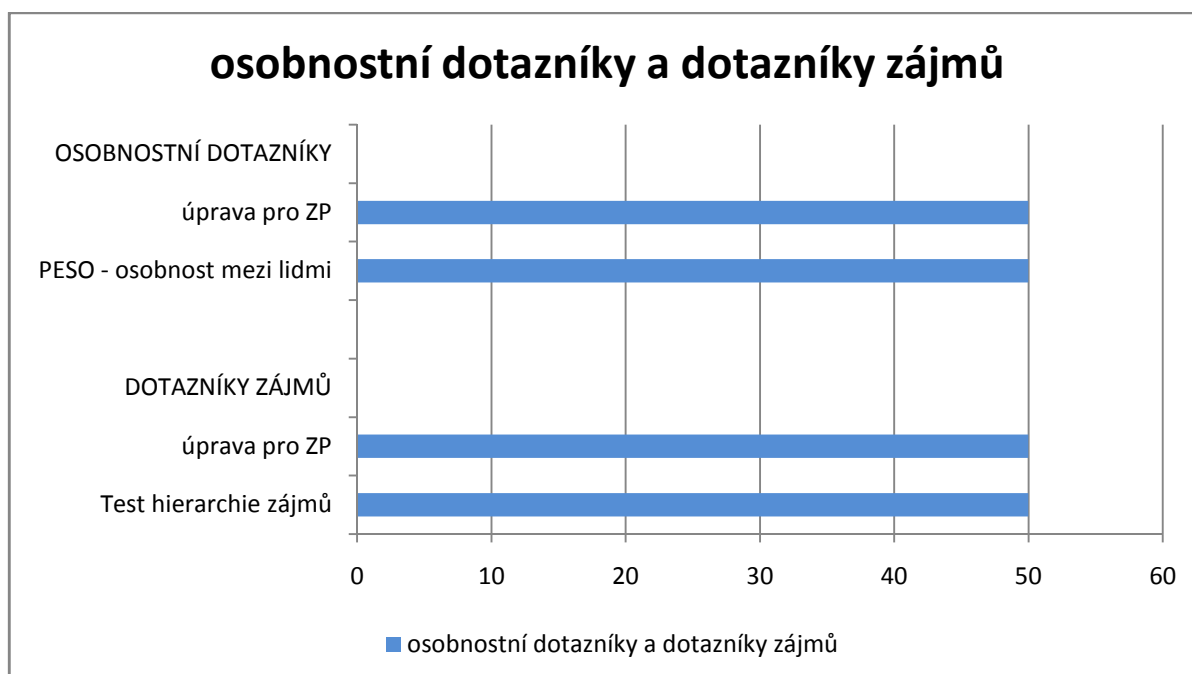

Oproti tomu však čtná SPC (60 %) konstatovala nedostatečnou vybavenost diagnostickými nástroji pro diagnostiku dílčích funkcí a schopností, klíčových pro další studijní a profesní směřování jejich klienta. O jaké nástroje konkrétně se jedná, bude upřesněno v následující kapitole zaměřené právě na diagnostické nástroje, jež jsou nejčastěji postrádány.

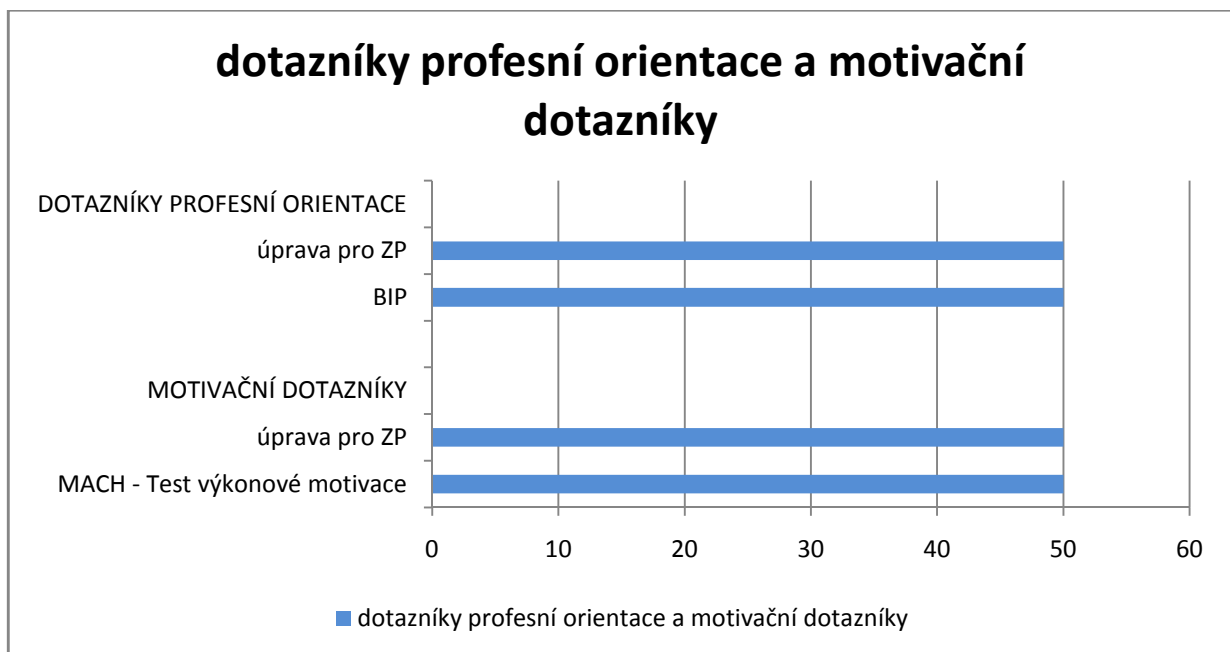
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na zrakové postižení

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi. Hodnota potřebnosti je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast.

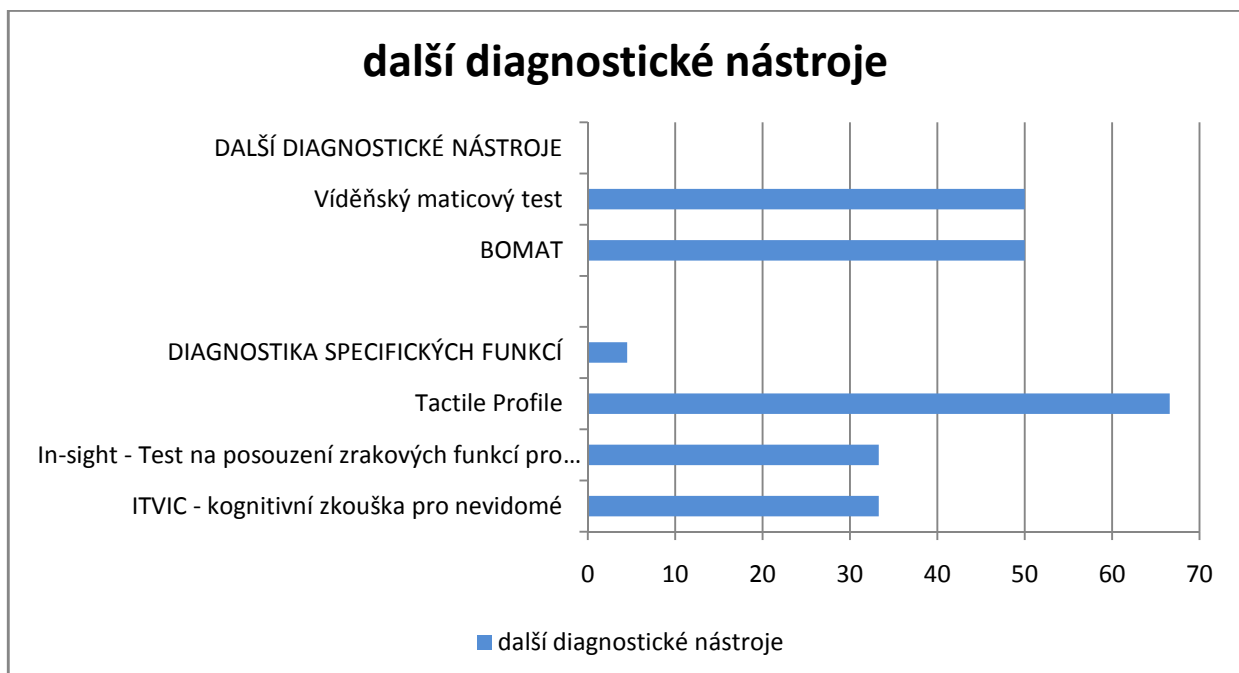
Obrázek 41

Obrázek 42

Obrázek 43

Kariérové poradenství v SPC se zaměřením na PAS

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

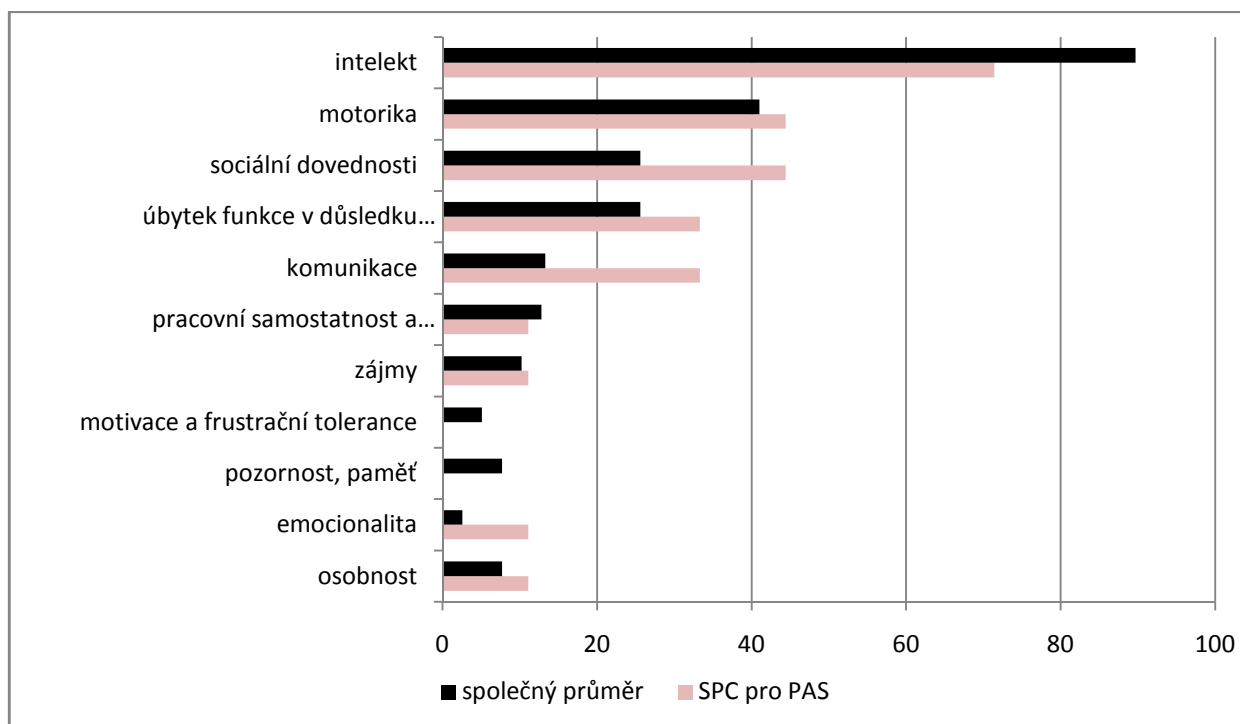
Jako klíčová oblast pro KP byl hodnocen samozřejmě intelekt, dále pak motorika, sociální dovednosti a komunikace. Problémy v triádě projevů poruch autistického spektra se tak ukazují jako pracovníky SPC reflektované jako jedny z hlavních ukazatelů, které spolurozhodují o vhodné studijní a profesní dráze.

Dále je za klíčovou považována i hrubá a jemná motorika. Tato je pak nejvíce akcentována u klientů s PAS a mentálním postižením. Pracovní samostatnost a pracovní schopnosti byly hodnoceny překvapivě podprůměrně v relaci významnosti těmto schopnostem připisovaným všemi druhy SPC v průměru.

Důležitost pak nebyla vůbec připisována motivaci a frustrační toleranci klientů SPC s PAS a překvapivě ani pozornosti a paměti.

Pracovníci SPC se zaměřením na PAS považovali oblast emocionality a osobnosti za podstatnější pro KP než všechny typy SPC dohromady v průměru jejich odpovědí (viz graf uvedený níže).

Obrázek 44

Jaké diagnostické nástroje využívané v kariérovém poradenství a pro jakou oblast nejvíce v SPC chybí (osobnostní dotazníky, dotazníky zájmů, dotazníky profesní orientace, motivační dotazníky, jiné)

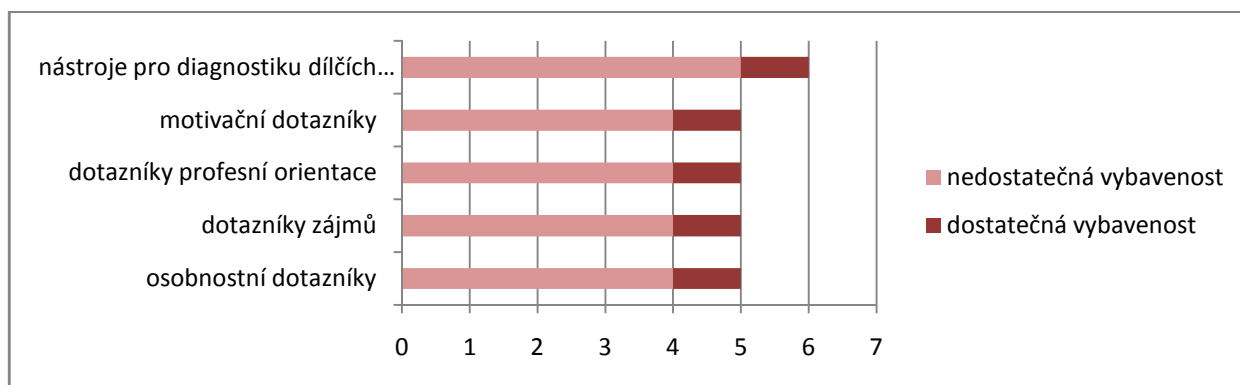
Pracovníci SPC se zaměřením na PAS nejvíce postrádají diagnostické nástroje pro diagnostiku dílčích funkcí a specifických schopností, zejména těch intelektových.

Nejvíce postrádány jsou testy neverbální inteligence, konkrétně pak například Vídeňský maticový test (Testcentrum Hogrefe, Praha 2002) nebo Raven's Standard Progressive Matrices (Raven SPM), případně Bochumský maticový test - BOMAT

Dále byl jako vhodný pro zařazení do praxe zmiňován Psychoedukační profil pro dospívající a dospělé, Adolescent and Adult Psychoeducation – AAPEP.

Z osobnostních dotazníků byl jako přínosný spatřován Minnesota Multophasic Personality Inventory.

Obrázek 45

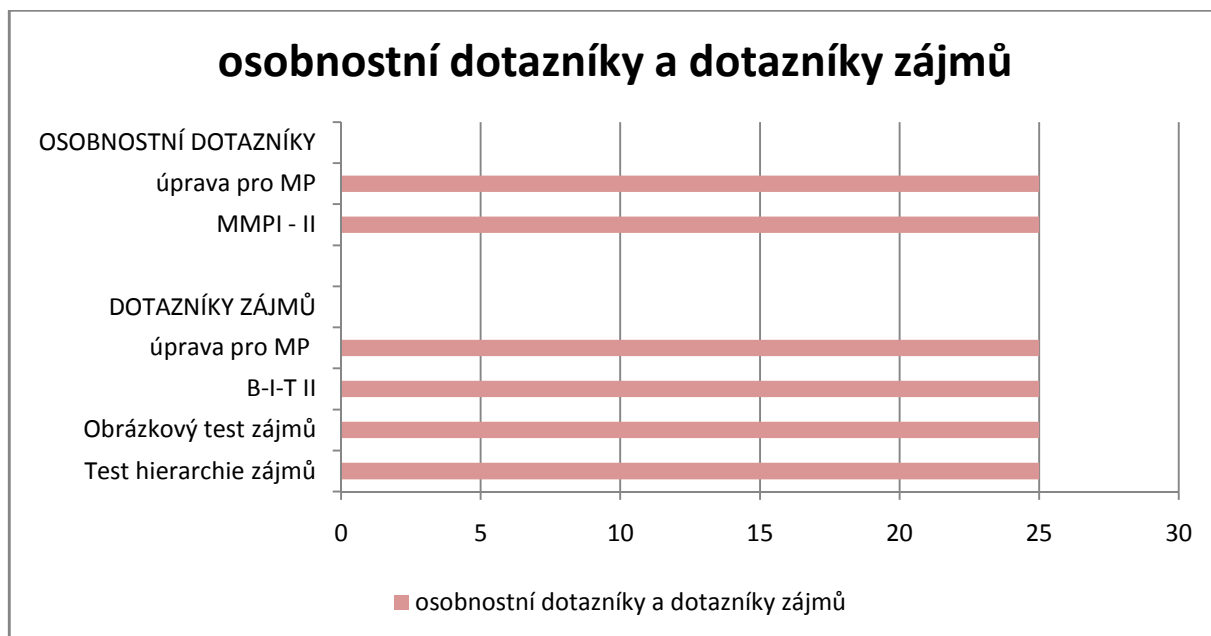

Dále byl pracovníky SPC spatřován nedostatek nástrojů pro zjišťování profesní orientace, které by byly vhodné pro klienty s mentálním postižením. Tento problém byl silně akcentován i SPC zaměřenými na mentální postižení a ukázal se jako jedna z největších obtíží v rámci KP poskytovaného v SPC.

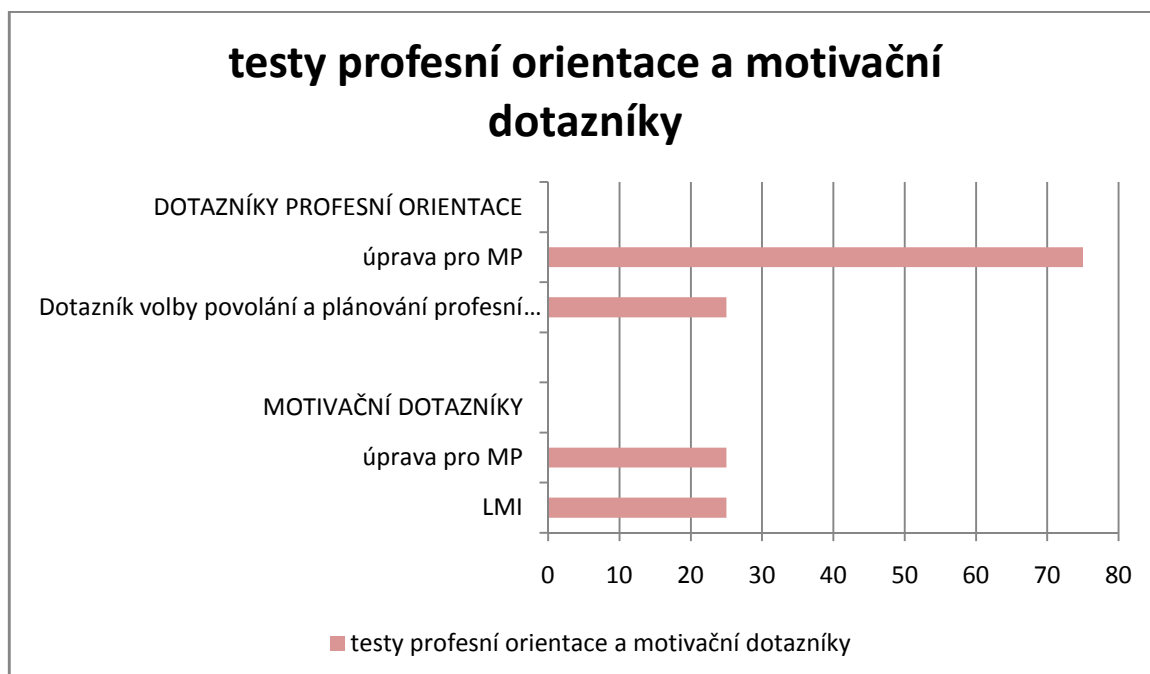
Konkrétní diagnostické nástroje pro KP postrádané v praxi SPC se zaměřením na poruchy autistického spektra

V této kapitole jsou uvedeny diagnostické nástroje a dotazníky, které by jednotlivé typy SPC přivítaly ve své praxi. Hodnota potřebnosti je vypočítávána z počtu SPC, které uvedly, že pociťují nedostatky ve vybavenosti diagnostickými nástroji pro danou oblast.

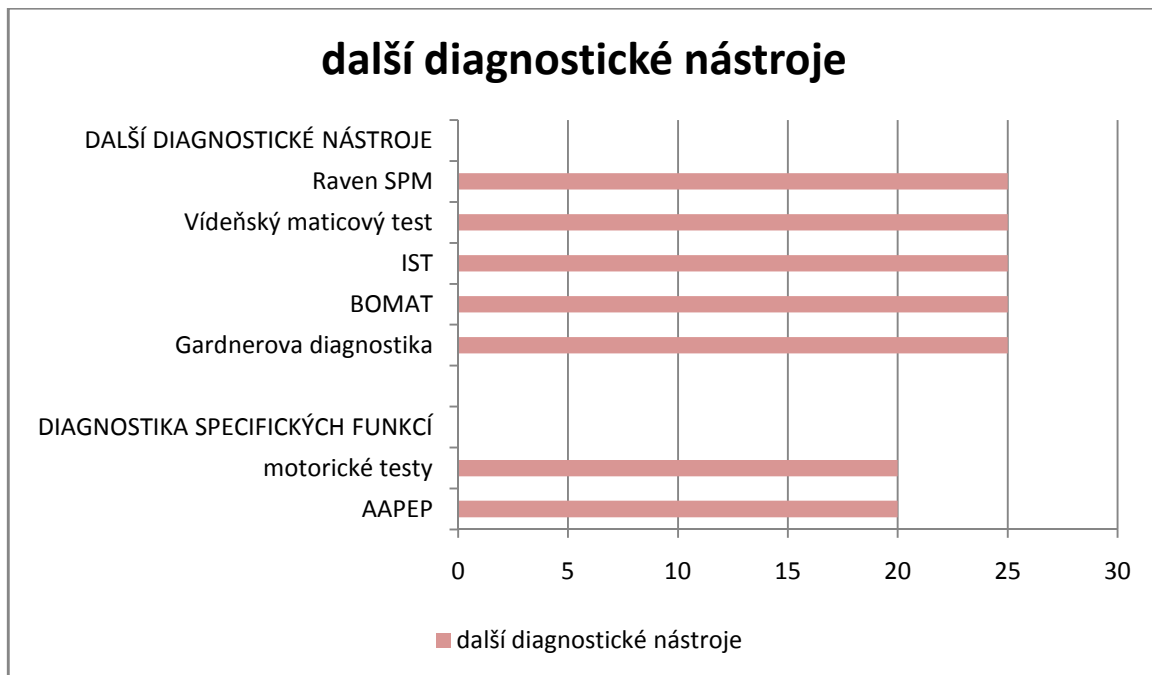
Obrázek 46

Obrázek 47

Obrázek 48

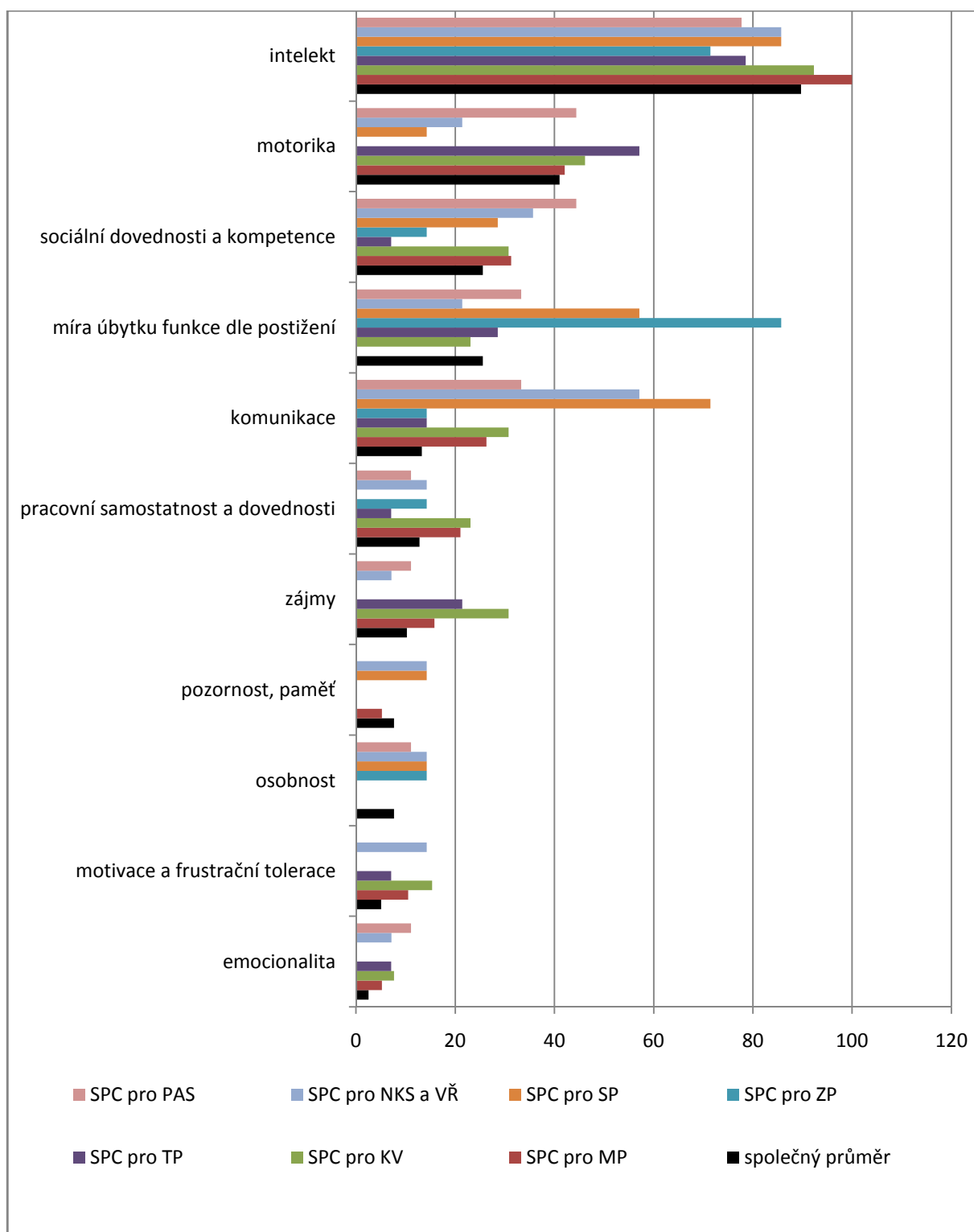
Další

Diagnostická oblast klíčová pro kariérové poradenství

Bez ohledu na zaměření SPC poskytujícího KP, je jako dominantní klíčová oblast pro KP identifikován intelekt. Intelektové schopnosti jsou, zcela nepřekvapivě, bez ohledu na druh postižení chápány jako základní kritérium kariérového poradenství.

Níže uvedený graf ukazuje shrnutí a komparaci klíčových diagnostických oblastí dle typu postižení. Bližší informace jsou uvedeny výše, v kapitolách věnovaných jednotlivým SPC dle jejich zaměření.

Obrázek 49 – Míra důležitosti diagnostických oblastí, jak jim je přisuzována v jednotlivých typech SPC

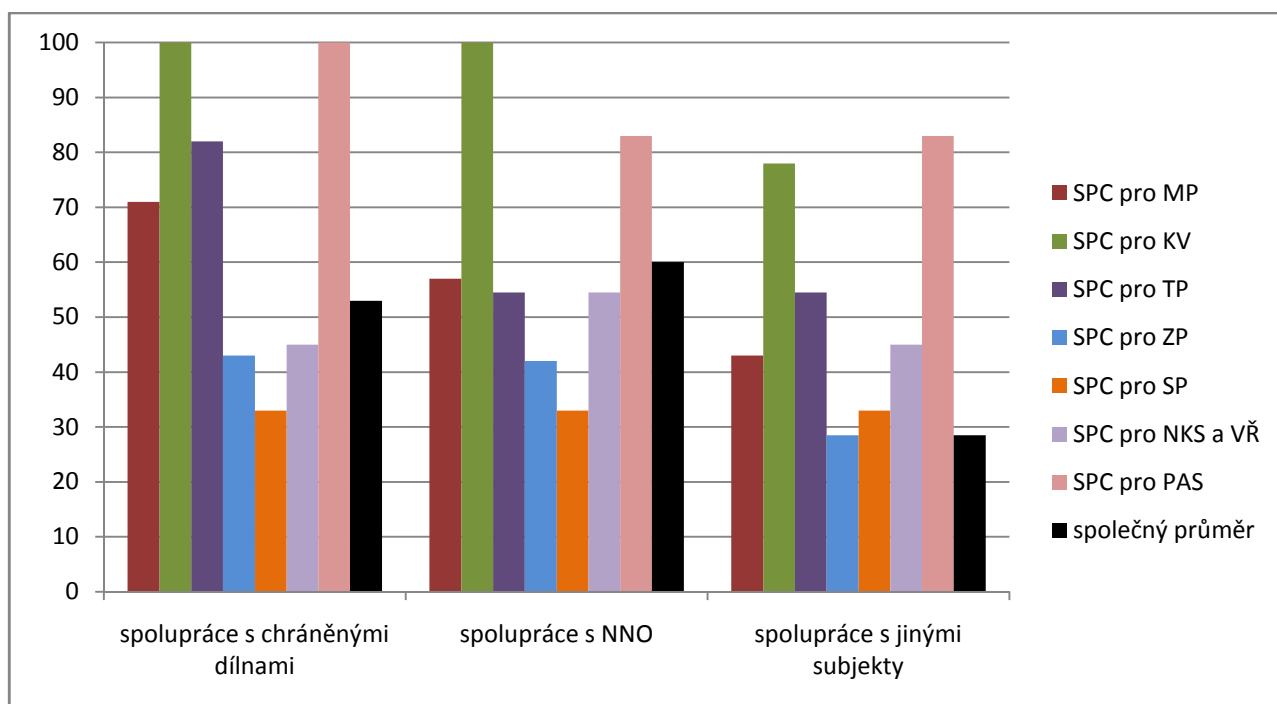

Spolupráce s dalšími subjekty

SPC se zaměřením na kombinované vady a se zaměřením na PAS nejčastěji spolupracují se třetími subjekty. Nejvíce s chráněnými dílnami a nevládními neziskovými organizacemi. Také spolupráce s dalšími subjekty (jako jsou krajské úřady, úřady práce, firmy v regionu) nejvíce spolupracují právě SPC pro KV a PAS.

Spolupráce je vždy zacílena na region, kde SPC působí. Preferovány jsou NNO regionálního charakteru, případně pobočky celorepublikových NNO, které se vyznačují dobrou orientací v regionálních poměrech a situaci na tamním trhu práce.

Obrázek 50

Dále je poměrně rozšířená spolupráce SPC pro MP a TP s chráněnými dílnami či subjekty angažovanými v agendě podporovaného zaměstnávání.

S chráněnými dílnami, NNO i dalšími subjekty spolupracují nejméně SPC se zaměřením na zrakové a sluchové postižení. Vzdělávání jejich klientů bývá obvykle méně problematické a ve vzdělávání i následném uplatnění jsou schopni dosahovat stejných výsledků jako intaktní populace. V procesu KP jako celku u těchto cílových skupin jsou tak zohledňovány zejména jejich další schopnosti a předpoklady, které nejsou nutně vázány na postižení. Nicméně i tato skupina klientů SPC vyžaduje specifické postupy a podporu při volbě profesní dráhy.

Celkově platí, že míra spolupráce se třetími subjekty je přímo úměrná závažnosti postižení jejich klienta. Větší iniciativu ve spolupráci se třetími subjekty tak vyvíjí ta SPC, jejichž klienti se nacházejí v obtížnější situaci, s hlubší mírou postižení a horším postavením na trhu práce.

ZÁVĚRY ŠETŘENÍ

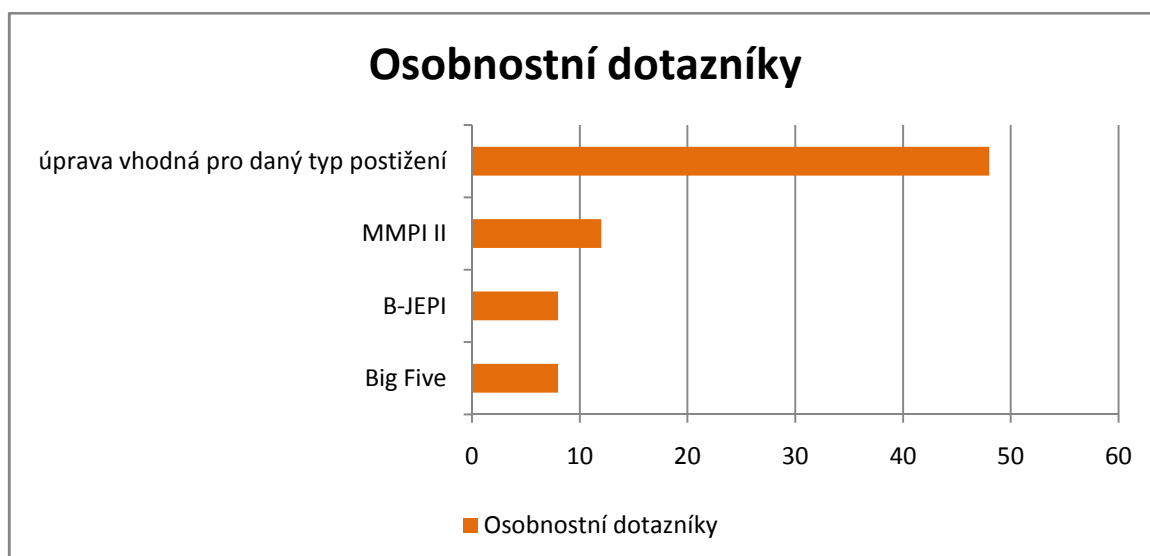
Kariérové poradenství v SPC se v rámci celého šetření ukázalo jako sice řídce zastoupená, nicméně důležitá agenda těchto školských poradenských zařízení (více informací v závěrech obecné části analýzy).

Tato druhá část analýzy poukázala zejména na to, které diagnostické oblasti jsou důležité v rámci kariérového poradenství v kontextu jednotlivých typů postižení (potřebné informace i komparační graf viz výše).

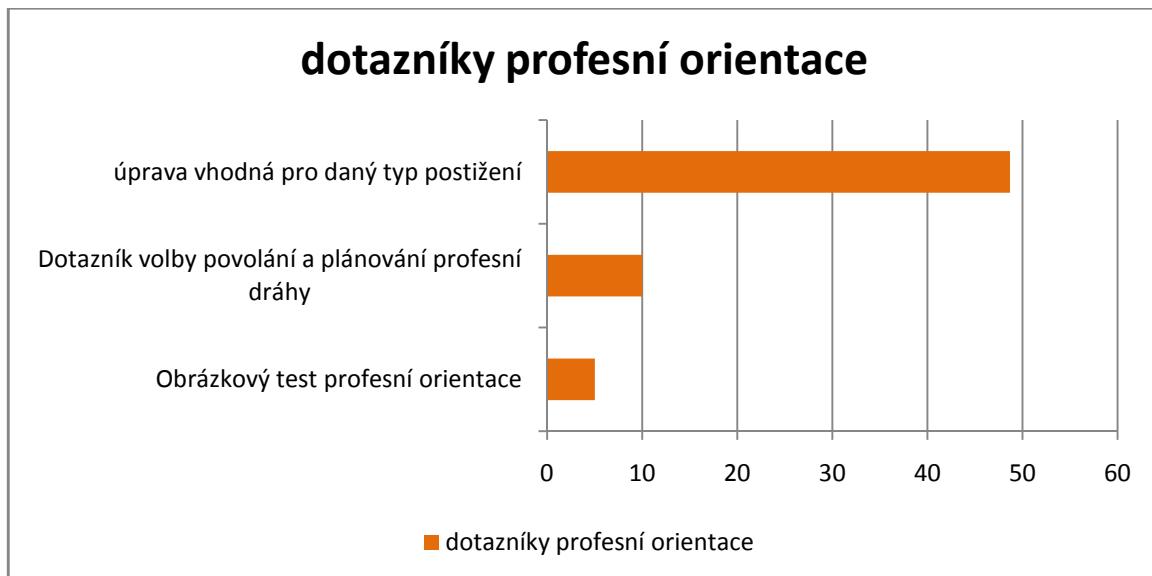
Jako poslední významné zjištění se pak jeví hodnocení pracovníků SPC vlastní vybavenosti SPC diagnostickými nástroji používanými v rámci předprofesních vyšetření a vyšetření prováděných v rámci kariérového poradenství.

Výše byly uvedeny postrádané diagnostické nástroje v jednotlivých typech SPC. Níže je umístěn graf, který zohledňuje nejčastěji jmenované diagnostické nástroje, které v praxi SPC jako takové (bez dalšího vnitřního členění) chybí.

Obrázek 51

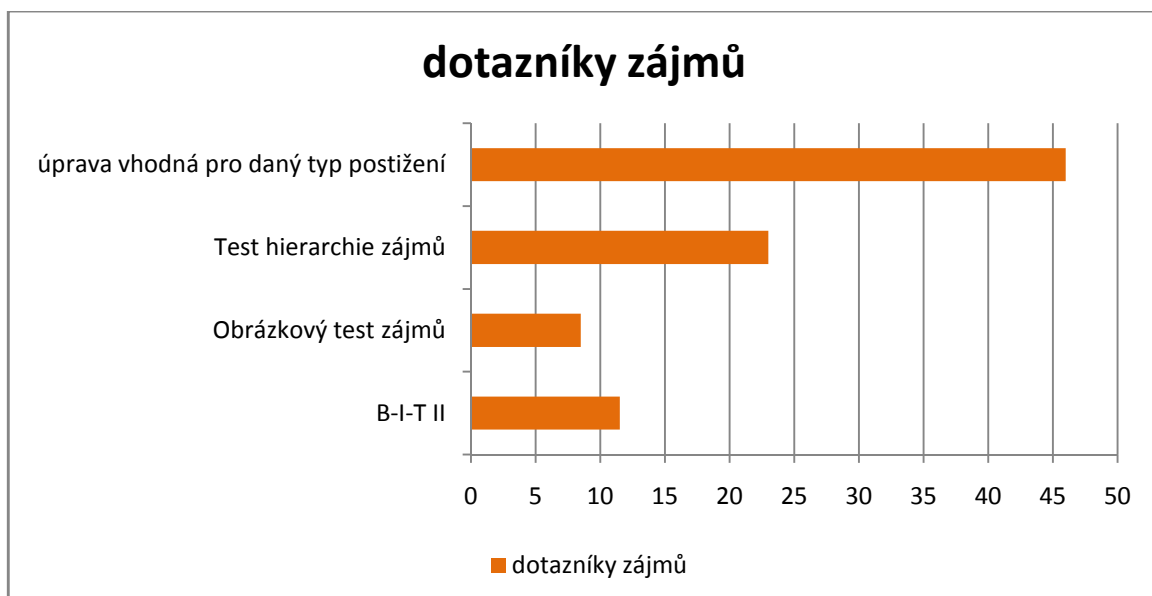

Obrázek 52

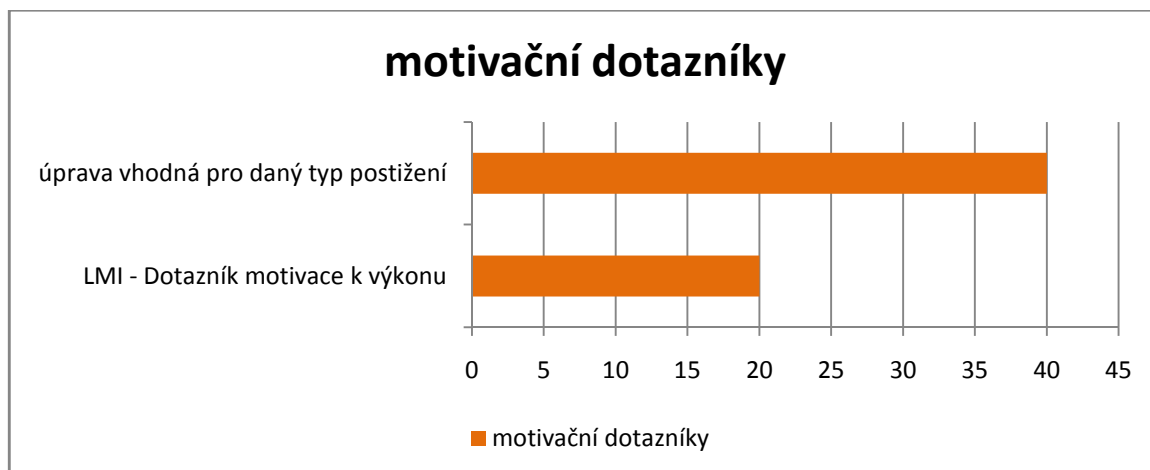
V oblasti vybavenosti SPC osobnostními dotazníky a dotazníky profesní orientace se jako největší nedostatek ukázala absence takových nástrojů, které by bylo možné užít pro jednotlivé druhy postižení. Nejmarkantnější byl tento problém u SPC se zaměřením na mentální postižení a na kombinované vady, nicméně požadavek na nástroje zohledňující specifika jednotlivých postižení zazníval takřka ze všech SPC.

Obrázek 53

U dotazníků zájmů byla opět postrádána zejména mutace dotazníků pro jednotlivé typy postižení a dále pak Test hierarchie zájmů.

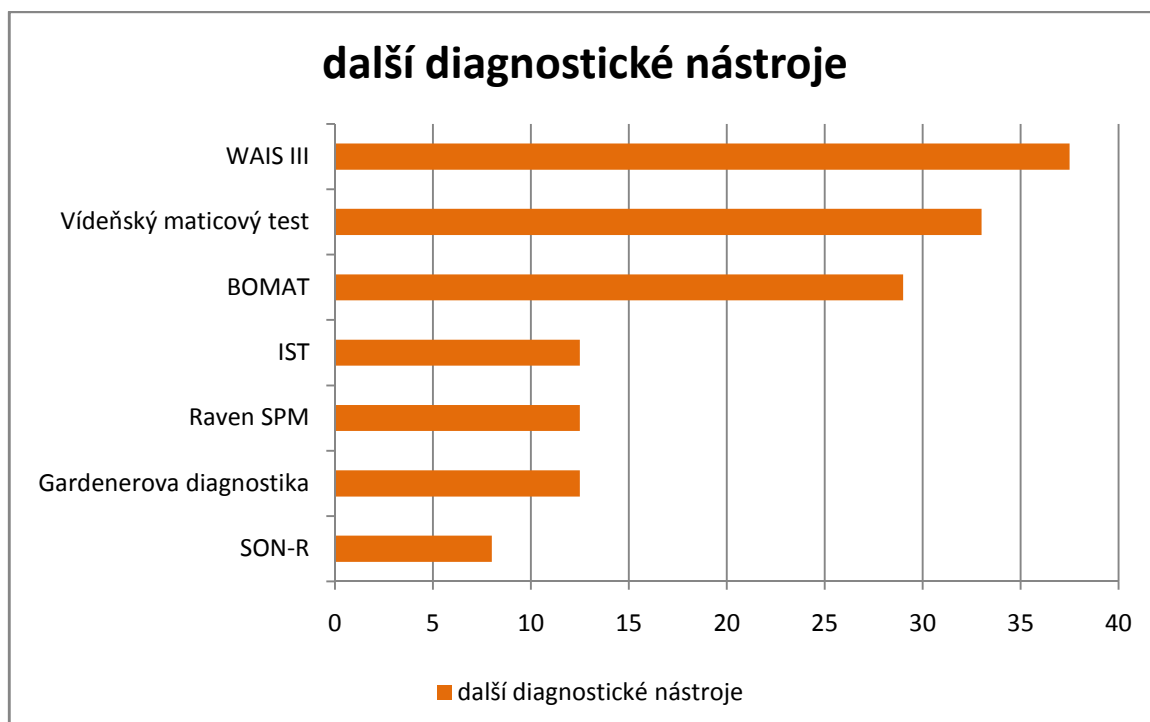
Obrázek 54

Stejně jako v předcházejících kategoriích i v oblasti motivačních dotazníků byla jako hlavní problém identifikována absence takových dotazníků a nástrojů, které by bylo možno užít u různých druhů postižení, jejichž specifika by daný nástroj zohledňoval.

Dále pak pracovníci SPC označili za potřebný i dotazník LMI, tj. Dotazník motivace k výkonu.

Obrázek 55

U dalších diagnostických nástrojů se jako značně nedostatečná ukázala vybavenost nástroji pro diagnostiku intelektu a kognitivních schopností pro adolescenty a dospělé. Chybí zejména WAIS III a Vídeňský maticový test pro zjišťování neverbální inteligence právě u dospělé populace a u adolescentů, dále pak pro více méně stejnou cílovou skupinu určený BOMAT (Bochumský maticový test) a IST (Test struktury inteligence). Vzhledem k tomu, že právě intelekt a kognitivní schopnosti

jsou (nejen) v kariérovém poradenství zcela určující, je možno právě tento nedostatek označit za nejvýznamnější.

Nakonec je třeba zmínit i specifické potřeby SPC se zaměřením na zrakové postižení. Z jejich strany byla akcentována potřeba vybavení nástroji speciálně určenými pro nevidomé a slabozraké. Tento nedostatek se týkal následujících oblastí (v závorce je vždy uveden postrádaný diagnostický nástroj):

- Zkoušky kognitivních schopností (ITVIC – Kognitivní zkouška pro nevidomé)
- Nástroje pro zjišťování úrovně haptických schopností a manuálních dovedností (Tactile Profile)
- Zkoušek na posouzení zrakových funkcí (In-sight-test)

Na toto šetření naváže sběr kasuistik a příkladů dobré praxe z vytipovaných SPC, která v dotazníkovém šetření prokázala v oblasti kariérového poradenství vysokou orientovanost, která se této problematice hlouběji věnují, postupují inovativně a vůbec splňují vše, co si pod slovním spojením „dobrá praxe“ představujeme.

Sebrané příklady by měly být zkompletovány během října a následně zasazeny do širšího kontextu poskytování kariérového poradenství v SPC.